

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Att öka skolviljan är väl ingen rocket science, eller?

En studie om hur ungdomar beskriver de förhållanden och
interaktioner som gynnar skolnärvaro

Marie Bäckström Petersson & Luisa Gambadori

Kandidatuppsats: Sopa 63, Helsingborg
Aktuell termin: Vt 2022
Handledare: Eva Palmblad

Abstract

Authors: Marie Bäckström Petersson & Luisa Gambadori

Title: *Increase the school compliance is probably no rocket science, right?*

- *A study of the interactions and circumstances that influence school attendance from a youth perspective*

Supervisor: Eva Palmblad

Assessor: Anders Lundberg

School compliance is affected by several interactions and circumstances according to young people. Previous research has mostly limited its focus on the underlying reasons of school refusal and school truancy; researchers have primarily gathered information and data from observations, literature studies or by interviewing professionals. In this study we have chosen to focus on school attendance instead of school absence because most of the previous research focuses on absence. We aim to shed light on young people's perceptions of the interactions and circumstances that promote school attendance. Using a qualitative research method we have interviewed eight young people between the ages of 18–25 who have attended entirely or partly the primary school in Sweden because we believe that user perspective and influence is an important factor in solving social problems. Our findings that were analyzed using Bronfenbrenner's ecological system theory show how young people have a good self-insight into what interactions and circumstances affect school attendance. Youths describe family and its norms, values and the importance the family gives to school as an important protective circumstances and interactions when it comes to attendance. Furthermore, our interviewees have named the teacher's high level of competence and ability in motivating their students to attend school and study by offering them the support and help they need. The quality of the lessons and the class environment has also been lifted as important points. Kind and friendly classmates have also been considered important, named as a relevant element when it comes to creating entertaining social gatherings and encouragement when it comes to study. The results of this study could maybe be used by researchers for further studies on school attendance.

Key Words: school attendance, school motivation, school refusal, truancy, youth perception

Förord

Vi är två socionomstudenter som har haft tid på oss att skaffa familj och utbildning innan vi valde att studera på socionomprogrammet och har både en bred livs- och arbetserfarenhet. Marie har jobbat på grundskolan och gymnasiet i många år och har sett många ungdomar som det gått bra för men även många som saknat grundskolebetyg och som haft problem med hög frånvaro. Luisa har jobbat på SiS hem, både under LVU och LSU lag samt på olika HVB hem under 5 år och har därför erfarenhet av barn och ungdomar med olika problematik alltifrån diverse NPF, AST och/eller psykosociala problem osv. Våra arbeten har under åren väckt många frågor och funderingar hos oss båda. När barn går ut grundskolan utan fullständiga avgångsbetyg, gör detta även att många varken kan söka sig vidare till ett nationellt gymnasium och så småningom kanske studera vidare eller komma in i arbetslivet. Vad är det som gör att det fungerar eller inte fungerar, varför har vissa ungdomar en fungerande skolgång medan andra saknar det? Detta har fått oss att fundera över vad som kan göras för att åtgärda detta sociala problem, vilket inte bara leder till problem för ungdomarna utan även för samhället.

Vi vill samtidigt rikta ett stort tack till våra intervjupersoner som har ställt upp och delat med sig av sina minnen om grundskole-perioden, utan er hade det inte blivit någon uppsats samt till alla andra som hjälpt oss längs vägen. Vi vill även tacka vår handledare Eva Palmblad som har svarat på våra frågor och funderingar samt kommit med synpunkter. Men inte minst våra familjer som har stöttat oss och lyssnat på våra tankar och vår frustration under vårt uppsatsarbete.

Helsingborg augusti 2022

Marie Bäckström Petersson och Luisa Gambadori

Innehållsförteckning

Inledning	1
<i>Problemformulering</i>	1
<i>Syfte</i>	2
<i>Frågeställningar</i>	3
<i>Bakgrund</i>	3
<i>Statistik</i>	3
<i>Behovet av rätt stöd och hjälp</i>	4
<i>Terminologi</i>	5
<i>Arbetsfördelning</i>	5
Kunskapsläget	7
<i>Sökprocess</i>	7
<i>Frånvaro-problematiken och dess orsaker</i>	7
<i>Skolförhållanden</i>	8
<i>Individuella faktorer, relationer och familjefaktorer</i>	9
<i>Rekommendationer för att öka närvaron</i>	10
<i>Relationens betydelse för närvaro</i>	12
Teoretiska utgångspunkter	14
<i>Bronfenbrenner</i>	14
Metod och metodologiska överväganden	17
<i>Metodval</i>	17
<i>Urvalsprinciper och avgränsningar</i>	19
<i>Tillvägagångssätt</i>	20
<i>Bearbetning och analys</i>	22
<i>Tillförlitlighet</i>	23
<i>Förförståelse</i>	24
<i>Forskningsetiska överväganden</i>	24
Resultat och analys	26
<i>Presentation av våra intervjupersoner</i>	26
<i>Skolans betydelse för att främja närvaro</i>	26
<i>Skolans fysiska miljö</i>	27
<i>Trivsel</i>	27
<i>Stämning</i>	29
<i>Bra skola</i>	30
<i>Skolpersonalens betydelse</i>	31
<i>Anpassning och stöd</i>	34
<i>Klasskamraternas betydelse</i>	35
<i>Familjens betydelse för att främja närvaron</i>	37
<i>Kommunikation och interaktion</i>	39
Avslutande diskussion	40
Referenslista	43
Bilagor	48
<i>Bilaga 1 Intervjuguide</i>	48
<i>Bilaga 2 Informations- och samtyckesblankett</i>	49

Inledning

Problemformulering

Skolan är viktig arena där barn och ungdomar skall lära sig, utvecklas och få en ”livslång lust att lära” (SFS 2010:800, 1 kap. 4 §). Skolan skall ta hänsyn till barnens olika behov och förutsättningar och tillsammans med familjen, hjälpa barnen och ungdomarna att utvecklas allsidigt till kunniga, ansvarstagande medborgare (SFS 2010:800, 1 kap. 4 §). Skolnärvaro är viktigt men det krävs även en viss motivation för att lära sig (Skolverket 2020). Att få ett fullständigt slutbetyg från grundskolan är även ett betydelsefullt skydd mot psykisk ohälsa (Ifous 2019). För att kunna hitta sätt att gynna elevers närvaro är det viktigt att förstå varför elever vill vara i skolan (ibid.), samt hur skolan kan väcka och bibehålla deras intresse att lära sig/aktivt delta. Självklart kan det finnas lika många skäl att de vill vara där som att de inte vill vara där (Ifous 2019). Ansvaret för att gynna skolnärvaron bör ligga på skolan och inte på individen (ibid.). Det Ifous (2019) kommit fram till som framgångsfaktorer för att gynna skolnärvaro är bland annat att barn och ungdomar kan känna sig trygga, har bra kamratrelationer och där skolan arbetar med elevernas sociala kompetens. Där de känner tillhörighet, engagemang och därmed delaktighet. En trevlig lärmiljö med bra undervisning, ett positivt bemötande och individuella anpassningar är viktiga delar när det gäller elevens förutsättningar att lyckas i skolan och samtidigt främjas skolnärvaron.

Skolplikt enligt Skolverkets (2022b) definition innebär att alla barn i Sverige som inte har en giltig anledning dvs. en beviljad ledighet alternativt sjukdom, ska gå till skolan och medverka i skolans aktiviteter. Vårdnadshavarna har ett stort ansvar för sina barns skolgång då de skall se till att deras skolpliktiga barn är i skolan (SFS 2010:800, 7 kap 20§). Medan det är huvudmannens ansvar, dvs. kommunen på kommunala skolor och på privatskolor exempelvis styrelsen, att skolpliktiga barn fullföljer sin skolgång genom att delta i utbildningen (Skolverket 2022b). I SOU 2016:94 (s. 300) menas att samverkan mellan vårdnadshavare, lärare och rektor är grunden för arbetet med att främja närvaro. Skolplikten gäller nästan samtliga barn mellan 6 och 16 år, dvs. skolplikten gäller från årskurs 1 till och med årskurs 9 eller senast när barnet fyller 18 år (Skolverkets (2022b). Skolplikten gäller dock inte för papperslösa, asylsökande eller barn med tillfälligt uppehållstillstånd men rätten till kostnadsfri utbildning kvarstår (ibid.).

Att främja närvaro betyder enligt Skolverket (2022c) att ha bra rutiner för att erbjuda tidiga insatser utifrån ett individfokus för att eleverna inte skall missa undervisning samt ”den sociala gemenskapen” vilket kräver att all skolpersonal oavsett yrkesroll är inkluderade och samverkar. Att eleverna mår bra hänger samman med lärandet så en del av skolans arbete är att undersöka vad eleverna anser som betydelsefullt för trivseln och se till att lärandemiljön är bra. Det är viktigt att skolan dels diskuterar och samverkar med vårdnadshavare så de förstår hur viktigt det är med skolan och att barn får en utbildning, dels med samhället ex. med andra skolor vid skolbyten (ibid.). Att familjen ser positivt på barnens skolarbete och får möjlighet att bli delaktiga i deras skolgång är betydelsefullt för närvaron (Ifous 2019 s. 17).

Skolan skall enligt Skolverket (2011) erbjuda sina elever individuella anpassade insatser, därmed kan undervisningen aldrig vara lika för alla men de resurser som finns skall fördelas lika så att undervisningen blir likvärdig för samtliga elever. Mycket av den forskning som genomförs i Sverige och internationellt verkar fokusera på frånvaro och inte närvaro. Även i utredningen SOU 2016:94 (s. 167) uttrycks att det behövs mer forskning om vad det är som gör att ungdomar väljer att gå till skolan förutom att de följer sin skolplikt, genom att lyssna på ungdomarnas åsikter samt vad är det som främjar närvaron och gör att en del elever nästan aldrig är borta från skolan. Ekstrand (2015 s. 473) menar att vi behöver ändra perspektiv och arbeta med att uppmuntra eleverna till en större närvaro och att detta måste ske på olika nivåer i samhället. Med detta i beaktning så har vi därför valt att fokusera på vad det kan vara som gör att barn och ungdomar blir motiverade att gå till skolan och fullfölja sin skolgång.

Syfte

Syftet med vår undersökning är att få en fördjupad förståelse för de förhållanden och interaktioner som enligt ungdomar kan främja skolnärvaro på grundskolan.

Frågeställningar

- Hur beskriver ungdomar skolans och familjens betydelse för att öka deras vilja att gå till skolan?
- Hur beskriver ungdomar det eventuella stöd och den hjälp de fick av familjen och skolan?
- Hur beskriver ungdomar vad som kan minska deras vilja att närvara i skolan och/eller lära sig?

Bakgrund

För att skapa en djupare bakgrundsförståelse för problematiken att en del barn och ungdomar saknar viljan att gå till skolan, följer nedan en beskrivning av de problem som kan uppstå när de saknar motivation och engagemang för skolan och där närvaron blir mer sporadisk.

Statistik

En låg eller oregelbunden skolnärvaro kan leda till ett icke fullständigt betyg från år 9 och enligt SOU 2020:28 är detta en stor risk för psykosociala problem framöver. Att inte få gymnasiebehörighet innebär att barn/ungdomar saknar godkända betyg i flera ämnen (Skolverket 2022a). Avsaknad av gymnasiebehörighet till ett nationellt program ligger på nationell nivå på 13,8 procent, baserat på statistik från Skolverket (2021b). I Sverige var det läsåret 2020/21, 76,1 procent av 116359 elever som fått ett godkänt betyg i samtliga ämnen som ingått i deras utbildning (2021a). Skolmisslyckande utgör ett samhällsproblem i form av förlorad arbetskraft och utanförskap. Enligt en beräkning kan samhällskostnaden över en tioårsperiod bli mellan 4 och 10 miljoner kronor per person för de som inte lyckas komma ut i arbetslivet beroende på olika konsekvenser som arbetslösheten bär med sig såsom psykosociala och ekonomiska problem samt missbruk (SOU 2020:28 s. 636ff.). I SCB:s rapport (2020 s. 57) som behandlar frågan om en skola som är lika för alla, inkluderar även att det finns stora ekonomiska vinster för samhället med en skola där samtliga elever får möjlighet till en bra utbildning och till att ”utvecklas utifrån sina förutsättningar”. För att öka individens förutsättningar på arbetsmarknaden och i samhället är en god utbildning oftast en

grundförutsättning. De som inte lyckas med grundskolan och gymnasiet får oftast svårare att få arbete och för vissa grupper är det svårt redan i början av livet. Exempelvis gäller detta de som bor i socioekonomiskt svaga områden. Här fick 33,5 procent av eleverna det vill säga var tredje elev inte gymnasiebehörighet vårterminen 2021 (Läraren 2022a). För att lyckas i skolan är det svenska språket viktigt (ibid.). Enligt artikeln arbetar politiken inte långsiktigt och saknar bredd i sina beslut för alla barn skall ha rätt till en likvärdig utbildning oavsett var i Sverige de bor (Läraren 2022b).

Behovet av rätt stöd och hjälp

Barn som inte är i skolan kan antingen få en giltig eller ogiltig frånvaro. Vad gäller definitionen av frånvaro står det i SOU 2016:94 (s. 114f.) att det som är viktigt är *hur länge* ungdomarna är frånvarande och inte om frånvaron är giltig eller ogiltig. Även om frånvaron är giltig på grund av exempelvis sjukdom alternativt godkänd ledighet, krävs att skolan är flexibel och tar hänsyn till elevens behov så att eleven kan nå sina mål. Genom att uppmärksamma att eleverna är frånvarande så upplever de sig saknade och samtidigt visar skolan för ungdomarna hur viktigt det är att de är närvarande (ibid. s. 119). Verkligheten stämmer dock inte alltid med detta mål och barn ges olika möjligheter både i skolan och i hemmet. I en artikel av Arvidsson och Vesterberg (2020 s. 14) lyfts att stödet hemifrån varierar när det gäller skolplikten. Barnens prestation i skolan kan bero på vilken utbildningsnivå vårdnadshavarna har men även att det stöd som föräldrarna får för att få barnen till skolan varierar mellan olika skolor och kommuner (ibid. 2020 s. 22).

Det är betydelsefullt att bemöta ungdomar var de befinner sig och utgå från deras kunskaper och vilja och ha en helhetssyn på deras situation och de insatser som ges (SOU 2016:94 s.373). Rätt stöd ökar studieförmågan, självförtroendet och deras sociala kompetens och samtidigt främjas närvaron (ibid.).

I vår studie har vi valt att avgränsa oss genom att inte fråga om eventuella diagnoser som exempelvis NPF (neuropsykiatrisk funktionsnedsättning), AST (autismspektrumtillstånd) eller psykisk ohälsa och det har inte heller framkommit från våra intervjupersoner. Vår avgränsning betyder inte att vi anser att dessa är oviktiga faktorer utan tvärtom.

Terminologi

I denna studie har vi valt att vända oss till ungdomar mellan 18 - 25 år som även kan definieras som unga vuxna eftersom dessa räknas som myndiga. Vi kommer dock för enkelhetens skull att framöver använda oss av begreppet ungdomar.

Ett annat begrepp som vi anser är viktigt att förklara är begreppet *relation* eftersom vi har insett att det kan ha olika betydelse i olika sammanhang. I den tidigare forskning (Andersson 2017; Ekstrand 2015; Teasley 2004; Gase et al. 2016; Forsell 2020) som vi presenterar i denna studie används begreppet för att förklara bland annat förhållandet mellan lärare och student medan våra intervjupersoner verkar haft en annan tolkning av begreppet och ansåg oftast inte att de hade en relation till läraren även när de hade uppfattningen att läraren varit omtyckt och duktig på sitt arbete. I Psykologiguide (2022) förklaras begreppet relation som ett förhållande/samband exempelvis en kärleksrelation samt som samverkan eller en långvarig kontakt mellan två alternativt flera personer. I studien har vi därmed valt att se utbildning som en relation vilken skapas i samspelet mellan lärare och elev i deras samarbete under skoldagen (Lilja 2013 s. 14). Att det finns ett förtroende mellan läraren och eleven är grunden till att samspelet ska fungera, att eleven kan känna trygghet, kan känna en tro på att de kommer att lära sig det som behövs, att de blir rättvist behandlade etc. (ibid.).

Arbetsfördelning

I början arbetade vi mycket var för sig med att leta material, läsa och skriva utifrån tidigare forskning, rapporter, tidningsartiklar etc. Vi har dock genomgående haft ett gemensamt ansvar för arbetet och en pågående diskussion. Vi har bollat våra tankar, idéer, funderingar och synpunkter. Skrivarbetet har vi dels delat upp lite efter egna önskemål, dels skrivit tillsammans, oavsett har vi gemensamt gått igenom allt och justerat för att få en röd tråd i arbetet. Vi har båda sökt intervjupersoner och under intervjuerna ställde Marie frågorna medan Luisa aktivt lyssnade samt ibland ställde ytterligare frågor eller kommenterade. Vad gäller transkribering så har Marie gjort en första transkribering med hjälp av inspelningsfunktionen i Word, vi har sedan hjälpts åt att renskriva och korrigera materialet genom att lyssna på samtliga intervjuer, utom intervju nummer 4 som hade dåligt ljud där

transkriberingen gjordes utifrån stödanteckningar. Under vårt analysarbete har vi delvis funderat lite var för sig men samtidigt diskuterat hur vi har tolkat våra intervjupersoner och gemensamt valt relevanta citat.

Kunskapsläget

Sökprocess

För att hitta tidigare forskning har vi endast använt artiklar som är Peer Reviewed och Akademiska tidskrifter på LubSearch men vi har även som ett första steg gått via databaser som DIVA, Google Scholar och SwePub, alternativt via litteraturlistan i dessa artiklar för att få tips på ytterligare forskningsmaterial att titta närmare på i LubSearch.

De sökord som använts har varit följande: skolvilja, skolnärvaro, relationer, närvaro, frånvaro, hemmasittare, skolfobi och på engelska: collaboration, school refusal, truancy, absenteeism.

Vi har försökt att hålla oss till artiklar på både svenska och engelska som omfattar tidsperioden 2000 - 2022 för att artiklarna skulle vara så aktuella som möjligt. Det kan dock finnas kulturella skillnader vad gäller exempelvis skolsystemet, hur frånvaro/närvaro definieras samt hur olika samhällsfaktorer fungerar och påverkar på olika sätt. För att avgöra om artikeln var relevant för vår studie lästes först abstract, diskussion och därefter artikeln i sin helhet. Mycket av den forskning som finns fokuserar i första hand på varför eleverna är frånvarande från skolan men de visar även på vad som kan gynna närvaro.

Vi kommer börja med att presentera vad forskningen anser kan orsaka skolfrånvaro för att därefter presentera vad forskarna anser kan vara viktigt för att främja elevernas närvaro.

Frånvaro-problematiken och dess orsaker

I en svensk intervjustudie med chefer och rektorer från socialtjänst, BUP och grundskola menar Ek, Isaksson och Eriksson (2017) att frånvaro är en signal för en kombination av olika problem som gör att ungdomen behöver stöd från flera olika instanser. Många gånger kopplas därför både socialtjänst och BUP in när det gäller skolutredningar. Därmed är det viktigt att samverkan fungerar på ett bra sätt. Ibland behöver inte enbart ungdomen stöd utan även dess föräldrar. Frånvaron är även ett tecken på att de olika instanserna inte kunnat bistå med rätt hjälp och stöd. Till en början är det därför viktigt att skolan och elevhälsan gör en ordentlig

utredning innan fler aktörer kopplas in. Genom SIP (samordnad individuell plan) möten försöker olika verksamheter och instanser samarbeta utifrån sina respektive perspektiv exempelvis genom ett pedagogiskt arbetssätt i skolan, där målet är att snabbt få tillbaka eleven till skolan; BUP med ett psykiatriskt perspektiv med utgångsläge i hälsoperspektivet; samt utifrån samhället och familjen vad gäller socialtjänsten. Detta samarbete fungerar inte alltid optimalt eftersom BUP oftast har högst makt vilket påverkar samverkan negativt. För att ungdomarna skall få rätt hjälp behöver de olika perspektiven bli gemensamma.

Arvidsson och Vesterberg (2020) har i en svensk studie studerat lagtexter och policytexter som handlar om skolfrånvaro och menar att allt inte är helt klart exempelvis angående vilka regler som gäller för skolplikten, något som avgörs av flera faktorer såsom hur eleven ligger till rent kunskapsmässigt eller dess beteende. Forskarna menar dock att samma regler inte gäller för alla elever, för en del elever gäller krav på närvaro och för andra är det mer en fråga om inläring. Makten ligger hos rektorn på respektive skola.

Skolförhållanden

Frånvaro börjar ofta tidigt och kan bli en ond cirkel om ingenting görs, detta utifrån en studie från Los Angeles där de intervjuat ungdomar i åldern 13–19 som haft en hög frånvaro (Gase et al. 2016 s. 317). Det som oftast bidrar till skolk är att ämnet inte känns relevant, för svårt och/eller lärarens undervisningsmetoder, men även lärarens intresse och engagemang för sitt jobb, sina elever och relationen till dessa (ibid. s. 308ff.). En annan del var skolans och klassernas storlek, detta påverkade om lärarna såg om eleven var där/ej, arbetsklimatet i klassrummet och lärarnas närvaro i korridorerna. Här upplevde ungdomarna att ingen reagerade på deras frånvaro vilket skapade normer för frånvaron.

I en svensk studie som studerat både internationell och svensk forskning vad gäller både närvaro och frånvaro, menas även här att många av de elever som har en hög frånvaro inte känner att skolan är meningsfull då de inte får tillräckligt många utmaningar och detta är deras sätt att reagera (Ekstrand 2015 s. 473). Det kan vara en demonstration både mot kulturen i skolan, hur klassen fungerar och hur de blir bemötta.

Forsell (2020 s. 12ff.) har skrivit en svensk doktorsavhandling där han studerar skolfrånvaro

utifrån tre huvudfaktorer: individuella faktorer, skolfaktorer och familjefaktorer. Forsell har i sin studie intervjuat elever mellan 16 och 25 år, föräldrar och skolpersonal samtliga med erfarenhet av skolfrånvaro på grundskolan. Med individuella faktorer menar han neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, lärandesvårigheter samt psykisk och fysisk ohälsa. Skolfaktorer indelas av Forsell (ibid. s.15ff.) i pedagogisk och fysisk lärmiljö och sociala relationer. Forsell (2020) förklarar att dessa inte ska tänkas som skilda från varandra utan ska förstås i relation till varandra. Det viktigaste enligt Forsell (ibid. s. 132; 72) är att titta på helheten när det gäller skolfrånvaro, det är ingenting som kommer hastigt och hänger oftast samman med många olika orsaker på mer än en nivå, både på individnivå och relationsnivå i förhållande både till lärare och elever. Forsell använder sig av Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori om den dynamiska interaktionen mellan studenten och miljön och menar att det är viktigt att uppmärksamma alla de miljöer som barnet vistas i under dagen och vilka premisser som gäller där. Misslyckande uppfattas av eleven på många olika plan och skapar en större risk för att de stannar borta från skolan alltifrån då och då till flera år. Precis som Gase et al. (2016) menar Forsell att det är viktigt att fånga och hantera tidiga tecken för att undvika senare problem. Desto längre eleven är borta från skolan desto mer ökar problemen. Tidigare forskning som Gase et al. (2016) och Forsell (2020 s. 15f.) förklarar även att barnen kan känna sig misslyckade genom att de krav som skolan ställer inte hänger samman med vad barnen klarar av.

Individuella faktorer, relationer och familjefaktorer

En italiensk studie av Filipello et al. (2020) visar att barn med dåligt självförtroende pga. inlärningssvårigheter och dåliga skolresultat har en högre skolfrånvaro eftersom skolmiljön förknoppas med en känsla av hjälplöshet och frustration. Dessa barn försöker i stället hitta positiva erfarenheter utanför skolan som kan motivera dem och som inte blir så stressfyllda. Filipello et al. studie (ibid.) jämför resultaten mellan elever på högstadiet med bra och dåliga resultat. Ett sämre psykiskt mående kan leda till ett sämre konsekvenstänkande och en dålig självbild där de jämför sig med sina klasskamrater medan ett bra psykiskt mående bidrar till att skapa självförtroende, bra relationer och effektivitet (ibid.).

Skolan är en miljö där barn utvecklas genom att socialisera med jämnåriga samt knyter an till andra vuxna som inte tillhör familjen. Forsell (2020 s.17, 74, 81) menar att relationer både

med skolpersonal och kamrater kan påverka skolnärvaro. Att kunna skapa sociala relationer är en del av lärandet och utvecklingen. Under skolåren och speciellt under de tidiga tonåren lär sig barn att hantera olika sociala situationer och deras egna identiteter utformas (ibid. 17f., 81). En viktig faktor för att elever inte trivs i skolan är att de har sociala problem eller att klimatet känns negativt, så det är betydelsefullt att inte enbart se till individens problematik (ibid. s. 74). Detta är dock oftast inte något som prioriteras i lärarnas arbete. Elever vars beteende leder till negativ uppmärksamhet får oftast en högre frånvaro, en negativ självuppfattning och mår psykiskt sämre och förlorar samtidigt en del av sin framtidstro (ibid. s. 81, 89).

Forsell (2020 s.18) förklarar att även familjefaktorer har en påverkan på elevernas närvaro, familjer där misshandel och konflikter ofta sker kan inte stödja elevens skolgång, snarare tvärtom. Den socioekonomiska statusen, hur barnen får hjälp med läxor etc. spelar också roll. Familjen kan hjälpa eller stjälpa ungdomarnas närvaro och desto mer ungdomen är hemma från skolan desto mer ökar konflikterna i hemmet. Om skolan kan stötta eleven behöver inte ett dåligt hemförhållande leda till skolfrånvaro, även bra relationer med klasskamrater, lärare samt individens egen förmåga att klara av problemen har betydelse men även vilket stöd föräldrarna får (ibid. s. 83f). Även Filipello et al. (2020 s. 594) menar att familjen har en stor betydelse för utvecklingen av barnens självförtroende och psykiska hälsa.

Rekommendationer för att öka närvaron

Teasley (2004 s. 123) analyserar i sin artikel olika risk- och skyddsfaktorer vad gäller skolfrånvaro och diskuterar dels vilka faktorer som finns, dels vad som kan göras för att förbättra närvaron. Exempelvis behöver skolan samarbeta inte bara med eleverna och deras familjer utan även involvera samhället. Skolan bör inte fokusera så mycket på det negativa och bestraffande åtgärder när det gäller frånvaro, utan i stället arbeta med positiv förstärkning och alliansbyggande när det gäller närvaro. Skolkuratorer kan ha en viktig roll att identifiera de elever som finns i riskzonen och undersöka vilka riskfaktorer och skyddsfaktorer som finns exempelvis vad gäller individen och familjen samt samordna insatserna och åtgärderna mellan olika parter både på micro- och macronivå. Detta även enligt Ek, Isaksson och Eriksson (2017), som menar att olika kunskaper bör kombineras med individen i fokus. Barn som varit hemma en längre tid mår oftast inte bra vare sig psykiskt eller socialt och dessutom har de

mycket skolarbete att ta igen (Forsell 2020 s. 135).

I sin avhandling har Wilhsson (2017) studerat hur skolan kan arbeta hälsofrämjande för att öka ungdomars hälsa. Materialet är hämtat från ungdomar i åldern 11–17 år. Wilhsson (2017 s. 14ff.) menar att ungdomar som känner att de har en både fysisk och känslomässig hälsa klarar de utmaningar de möter i vardagen och övergången till vuxenlivet bättre. De ungdomar som har en bra relation till en/båda av sina vårdnadshavare och som får ett socialt stöd presterar bättre i skolan och samtidigt gynnas deras hälsa. Detta har även betydelse för deras optimism, självförtroende och deras upplevelse vad gäller prestationsförmågan i skolan men även hur de klarar skolrelaterad stress.

Andersson (2017) har i sin doktorsavhandling använd sig av både enkäter och intervjuer med elever och lärare. Andersson skriver att för att skapa ett engagemang för skolan är familjen viktig, en bra kvalitet på undervisningen, att eleven känner tillhörighet till skolan samt har en någorlunda framtidsplan. Andersson (2017 s. 147ff.) studie visar att över hälften av eleverna ansåg att lärarna enbart bryr sig om dem som elever och inte som individer. Genom att lärarna lyssnade på eleverna kände de att lärarna brydde sig om dem och att de hade inflytande på skolarbetet och det sociala. Engagemang kan även skapas genom lärarens lektionsupplägg där de genom sin kompetens ger alla elever möjlighet att lyckas. Andersson (ibid.) menar även att bra relationer till klasskamrater och lärare gör att eleverna går till skolan genom att de känner att de hör hemma där både vad gäller det sociala och kunskapsmässiga och att det finns en vänskap. Att läraren har positiva förväntningar, en tro på elevens prestationer samt bryr sig om sina elever påverkar också engagemanget.

I en svensk fallstudie av Nehez och Schön (2021) studerade man en grundskola åk 0–9 som genom tidsbegränsat stöd anställde en studie- och yrkesvägledare, socionom samt beteendevetare som skulle arbeta för att eleverna skulle få en större närvaro. De kunde göra sådant annan personal inte hann med, såg till att eleverna gick till lektionerna och hjälpte lärarna i konfliktfyllda situationer och utgick från varje elevs behov och livssituation, genom att se eleverna och deras ”välmående i fokus” och inte från kunskapsmålen som övrig skolpersonal styrs av. Detta kan leda till mer jämlika villkor för fler att lyckas men även för samhällets skull (ibid.). Elevens tillit till skolan och den sociala tillhörigheten är viktiga faktorer tillsammans med skolans bemötande (Forsell 2020 s. 135f.).

I huvudsak finns det tre delar enligt Gase et al. (2016 s. 313ff.) för att skapa en högre närvaro. Den första - förhållandena i skolan såsom lärarantal, kvaliteten på dessa, undervisningsstilar, strukturen och skolklimatet. Om dessa delar fungerar så känner sig ungdomarna tryggare, sedda samt blir motiverade. Den andra - hur skolan reagerar på ogiltig frånvaro. Forskarna menar att det bör bli lika och passande konsekvenser vid skolk, men även att skolan visar förståelse för de personliga problem ungdomarna har och hjälper dem att hantera dessa bakgrundsfaktorer. Den tredje - familjens engagemang och deras support såsom att familjen får information om sjukfrånvaron, engagerade och närvarande föräldrar som blir nyckelfaktorer i lösningen. Ibland saknade föräldrarna möjlighet att hjälpa ungdomarna pga. sin utbildningsnivå, språksvårigheter mm. Med andra ord behöver skolan vara mer engagerad för att kunna öka närvaron. Känsla av trygghet beskrivs av Gase et al. (2016) som en viktig skyddsfaktor och forskarna beskriver att den nås genom gränssättning och struktur som kan vara ett steg på vägen framåt. Oftast räcker inte kortsiktiga lösningar då problemen oftast är alldeles för komplexa för detta.

Relationens betydelse för närvaro

Eleverna behöver personer de kan skapa relationer med som lyssnar på dem, som bryr sig om dem samt respekterar och utmanar dem både vad gäller utbildningen och socialt (Ekstrand 2015 s. 473). Även Teasley (2004 s. 123); Forsell (2020 s. 114) menar att skolan behöver arbeta mer med relationerna mellan elever och lärare för att öka närvaron. Om inte ungdomarna har bra relationer med skolans personal avböjer de ibland de hjälpinsatser som erbjuds (Gase et al. 2016 s. 317).

I en doktorsavhandling, där Lilja (2013) observerat och intervjuat lärare på fem grundskolor i Sverige, menas att utbildning är som en relation, som skapas genom det samspel som sker mellan lärare och elev i lärandeprocessen (ibid. s. 14). För att det skall fungera både personligt och formellt behöver det finnas ett förtroende som visar att man bryr sig och lyssnar. Detta testas också när det sätts gränser och bemöts med motstånd (ibid. s.14, s. 82). Alla människor är unika och huvudmålet för eleverna är inte alltid undervisningen då den inte alltid känns så motiverande för dem (ibid. s. 182). Många gånger på samhällsnivå lyfts de dåliga resultaten i skolan och då glöms individen ofta bort. För många elever är den sociala delen viktigast. Därmed behöver det även finnas tid för relationsbyggande som inte enbart

gäller undervisningen. Här blir bemötandet viktigt för den fortsatta relationen exempelvis när eleven delar med sig av personliga frågor (ibid. s. 185ff.). Detta gäller inte bara vad personalen säger utan även vad de visar med sitt kroppsspråk samt att de visar en tro både på det eleven säger och en tilltro till elevens förmåga. Ibland kan detta sedan användas för att motivera eleverna att kämpa även när de inte så motiverade. Lärarnas makt kan då användas för att visa att de vill elevernas bästa och även om lärare ibland kan behandla elever olika är det viktigt att de visar att alla är lika mycket värda. Trots att en lärare har bra kunskaper i sitt ämne så räcker inte enbart detta för att de skall kunna få med sig eleverna så att dessa utvecklas samt får kunskaper som är till nytta för både dem och samhället (ibid. s.196).

Teoretiska utgångspunkter

I denna studie analyserar vi vårt material utifrån Bronfenbrenners teori om utvecklingsekologi (1977, 1979, 1986) eftersom teorin handlar om hur vi som människor utvecklas genom hela livet i växelverkan med andra människor och olika kontexter. Bronfenbrenner skiljer sig från andra teoretiker inom humaniora genom att han använder sig av ett mer holistiskt perspektiv där individens beteende förstås utifrån samspelet av två eller flera system. (Bronfenbrenner 1976).

I socialt arbete kan utvecklingsekologi användas i många sammanhang speciellt när det gäller barn och ungdomar (Andersson 2020 s. 215f.). Hur olika delar hänger samman är väsentligt för att kunna erbjuda rätt insatser för att minska orättvisor. Som individer är vi en aktiv del i samspelet med vår omgivning (ibid.). Teorin om utvecklingsekologi är som exempel även grunden för Barns behov i centrum (BBIC) som används för utredningar och uppföljningar inom socialt arbete i Sverige (ibid. s. 211).

Bronfenbrenner

Teorin om utvecklingsekologi handlar om mänsklig utveckling och utvecklades av Urie Bronfenbrenner (1917 - 2005). Bronfenbrenner föddes i Ryssland men flyttade som litet barn till USA under den Ryska Revolutionen (Ceci 2006). Han var professor på Cornell University i "Human development and of psychology" och forskade inom utvecklingspsykologi, barnuppfostran och mänsklig ekologi. Bronfenbrenner menade att vår utveckling sker i olika sammanhang genom att vi samspelar med andra personer och andra faktorer i vår omgivning, samt att de biologiska möjligheter vi har med oss kräver interaktion för att blomstra (ibid.). Han menar även att utveckling sker hela livet (Andersson 2020 s. 202). Psykologisk forskning fokuserar oftast mer på individen än på dess omgivning (ibid. s. 205). Som små barn är vi enbart medvetna om det som händer i vår närmiljö, vilket oftast är familjen, men efterhand som vi växer blir vi en del av fler närmiljöer där vi har olika roller (exempelvis som elev, förälder), bygger relationer och deltar i olika aktiviteter, något som förändras genom livet (ibid. s. 207). Vi behöver tänka på att våra relationer och aktiviteter är en ömsesidig process mellan flera parter där vi både påverkar och påverkas och samtidigt förändras och utvecklas

(Bronfenbrenner 1976). Forsell (2020 s. 22) jämför Bronfenbrenners struktur med ”ryska dockor” där var docka symboliserar ringarna i systemet med individen i mitten.

Bronfenbrenner (1979 s. 21f.) beskriver i sin bok en ekologisk utvecklingsmodell där människan är en individ som är i ständig utveckling genom samspel med andra individer, världen utanför samt olika miljöer. Människan utvecklas genom kontinuerliga interaktioner med familjen, skolan, arbetskollegor och samhället och vid avsaknad av dessa kan inte människan utvecklas. Han benämner de olika systemen i sitt ekologiska förhållningssätt som *microsystem*, *mesosystem*, *exosystem* och *macrosystem* (1976 s. 5f.). Bronfenbrenners (1979 s. 182f.) hypotes är att olika miljöer ger olika möjligheter för utveckling. Aktiviteter, roller och relationer analyseras på *micronivå* för att komma närmare till varför en individ beter sig som den gör. För att citera Bronfenbrenner (1979 s. 84):

placing people in different roles, even in the same setting, can radically influence the kinds of activities and relations in which they engage and thereby presumably alter the course of their development.

Mesosystemet beskrivs av Bronfenbrenner (1976; 1986) som en dubbelriktad interaktion mellan två närmiljöer såsom familjen och skolan under en viss period i livet där eventuella händelser i hemmet kan påverka individen i samma utsträckning som händelser i skolan och tvärtom. *Exosystemet* som består av både formella och informella institutioner samt sociala strukturer är oftast osynligt för individen (exempelvis grannskapet, föräldrarnas arbete eller andra sociala nätverk) men den påverkas ändå indirekt. I *makrosystemet* ingår institutionerna i den kultur där vi lever som exempelvis utbildning, politik mm. som utövar en både direkt och indirekt påverkan på de andra systemen.

I centrum av sitt mikrosystem finns individen som påverkas och utvecklas genom interaktionen, relationerna samt de kontexter som finns (Bronfenbrenner 1976 s. 8). Enligt Bronfenbrenner (ibid.) ska fokus inte ligga enbart på individens beteende utan även på den psykologiska och sociala strukturen samt de olika deltagarnas beteende på de olika platserna och inte enbart den enskilde individens beteende. Detta är essensen av det utvecklingsekologiska perspektivet.

I en senare artikel ”Ecology of the Family as a Context for Human Development: Research

Perspectives” beskriver Bronfenbrenner (1986) även vad han benämner *Kronosystemet* som motsvarar linjära tidsperioder där dels normativa händelser tex. när man börjar skolan, gifter sig, börjar arbeta, dels icke normativa händelser tex. dödsfall, flytt, föräldrars skilsmässor påverkar individens psykologiska utveckling genom livet (ibid.).

Metod och metodologiska överväganden

Valet av metod är en viktig del av undersöknings arbetet kring våra frågeställningar. I denna del kommer vi att redogöra hur denna process har tagit form och varför vi har använt oss av vårt metodval.

Metodval

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod eftersom vi ville ta del av våra intervjupersoners tankar, känslor och insikter kring vilka förhållanden och interaktioner de anser vara viktiga för att främja deras skolnärvaro på grundskolan. En kvalitativ metod bygger på intervjuer, textanalyser eller observationer (Ahrne & Svensson 2015a s. 8ff.). Tanken med att använda en kvalitativ metod är oftast att man vill försöka förstå hur olika saker hänger ihop i samhället, hur människor samspelar, hur normer och värderingar påverkar samt vad olika personer tycker och tänker i olika frågor. Oftast läggs tyngdpunkten mer på ord än siffror (vilket även är den största skillnaden mot en kvantitativ metod) (Bryman 2018 s. 454). En kvalitativ metod behöver inte en lika stor mängd material som i en kvantitativ. I vår forskning undersöker vi vad våra intervjupersoner anser är viktigt när det gäller att främja skolnärvaro dvs. vi använder oss av Brymans (2018) kunskapsteoretiska ståndpunkt.

Vi har haft åtta semistrukturerade intervjuer (Bryman 2018 s. 563) dvs. där vi använt en intervjuguide (se bilaga 1), våra intervjupersoner fick svara med egna ord, ordningen på frågorna kunde varieras och det fanns möjlighet att ställa kompletterande frågor.

Semistrukturerade intervjuer påminner om vardagliga samtal. Intervjuerna gav oss samtidigt möjlighet att se intervjupersonernas reaktioner och gav våra intervjupersoner möjlighet att fråga om någonting var oklart.

Många gånger i en kvalitativ forskning så rekonstrueras saker som hänt genom att forskaren under intervjuerna ber intervjupersonen att reflektera tillbaka på en viss händelse (Bryman 2018 s. 596). På detta sätt kan man få fram avgörande vändpunkter och även andra personers viktiga roll och betydelse för utvecklingen (ibid). Bryman (2018 s. 101) menar även att retrospektiva intervjuer kan tillföra mycket till insamlingen av det material som görs i nutid.

Flera av våra intervjupersoner har jämfört med sina nuvarande sysselsättningar för att förtydliga sitt svar men även konstaterat att de ibland kanske ser annorlunda på våra frågor än vad de gjort om vi frågat dem när de gick på grundskolan. En av våra intervjupersoner reflekterar över detta när hen beskriver en bra klasskamrat:

Om du skulle frågat mig när jag gick i åttan så skulle jag säkert sagt hon som är rolig och vill hitta på saker på fritiden och så vidare men om jag tänker min åsikt nu så hade det varit delvis en sån som man kan ha kul och skratta med på rasterna ungefär och trivas i sällskap med men framförallt någon som har bra inflytande på en och som kan hjälpa en att inse i den åldern hur viktigt det är att faktiskt försöka i skolan (intervjuperson 7)

Även intervjuperson 5 (framöver P5) reflekterade över hur hens uppfattning har förändrats över åren:

Jag hade en lärare [...] många tycker att han är väldigt bra och när jag var där själv så tyckte jag också att han var bra men nu när jag tänker tillbaka så inser jag han har haft katederundervisning då han sitter längst fram, och så säger han, ja han bara pratar om fakta hela tiden och väldigt lite skrev han på tavlan, så väldigt mycket... man behövde lyssna in för att lära sig, och nu i efterhand känns det bara att fast det kanske inte var så bra [...] alltså när jag var i stunden! så tycker jag att katederundervisning var bra men i efterhand så tycker jag att den där som har skrivit på tavlan ordentligt som en genomgång istället för att bara prata hela tiden att den gynnade mig mer. (P5)

I vår studie ber vi unga vuxna se tillbaka på sin grundskoletid och under intervjuerna reflekterade ibland våra intervjupersoner över svårigheten att komma ihåg i efterhand. Minnet är labilt och förändras med tiden så hur våra intervjupersoner minns när de ser tillbaka är något som kan påverka vårt resultat. Känslor styr våra minnen vilket kan göra minnen starkare men även leda till efterhandskonstruktioner (Region Uppsala 2013).

Våra intervjupersoner är myndiga men kan fortfarande anses tillhöra ungdomens värld dels på grund av den unga åldern, dels för att de flesta fortfarande studerade och/eller bodde hemma med familjen. Att svara på frågor kring högstadiet innebär för våra intervjupersoner att tänka retrospektivt hur de själva tänkte och reflekterade när de gick på högstadiet. Tiden påverkar våra minnen tillsammans med vår egen utveckling för hur vi uppfattar saker och ting men enligt vår uppfattning och våra intervjupersoner har det inte uppstått större problem när de svarade kring hur de upplevde skolan, undervisningen, relationer osv på högstadiet. Därför anser vi att de svar som vi har fått är betydelsefulla för vår studie.

En fördel med en kvalitativ intervju är att vi haft möjlighet att ändra ordningsföljd, rätta våra

frågor och ställa följdfrågor (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015 s. 35ff.). Detta har samtidigt gjort att vi fått en bredare kunskap utifrån deras beskrivningar (ibid.). Våra intervjuer berättar även något om när de gjordes och hur våra intervjupersoner uppfattat våra frågor (ibid.). Här fick vi även höra hur normen ser ut idag, hur de kände inför det de berättade och vilket språkval de använde etc. (ibid. s. 53). Vi har samtidigt försökt att inte påverka de vi intervjuar utan försökt att vara så neutrala, sakliga och opartiska som möjligt (ibid. s. 38). Några bland våra intervjupersoner hade ett annat modersmål än svenska vilket gjorde att vissa frågor behövde förtydligas, något som har skett med försiktighet för att inte styra dem i en viss riktning.

Urvalsprinciper och avgränsningar

Från början tänkte vi vänta oss till enbart dem som har haft en stor frånvaro men som nu var inskrivna på exempelvis ett introduktionsprogram på gymnasiet för att få deras synpunkter på vad som skulle varit viktigt för att de skulle fått en ökad närvaro. Vi kände dock att det var fel att inte även tillfråga de som faktiskt varit närvarande och kanske även klarat av att få ett grundskolebetyg med tanke på att fokuset med denna studie ligger på vad som främjar närvaro. Så för att bredda bilden/förståelsen av att förebygga närvaro och vad som skapar en engagerande lärmiljö har vi valt att bortse från om våra intervjupersoner hade hög eller låg skolnärvaro när vi sökt och valt ut dem (jfr. Andersson 2017). Tidigare forskning har fokuserat mestadels på de elever som varit frånvarande men vårt arbete syftar till problemet med hur man främjar närvaro därmed anser vi det inte lika relevant. På så sätt hade vi även en större möjlighet att se om resultaten skilde sig åt på något sätt (Svensson & Ahrne 2015 s. 22). Så vi har valt att använda oss av ett målstyrt urval där personerna är relevanta utifrån våra forskningsfrågor men att det helst skulle finnas en viss variation för att ”spegla” variationen i ursprungsgruppen såsom Bryman (2018 s. 496) beskriver det. Vi har därför försökt att få en variation vad gäller kön, ålder och var de gått i grundskolan. Då ett målstyrt urval är ett icke-sannolikhetsurval dvs. icke slumpmässigt (ibid. s. 227) går det dock inte att användas för att ”generalisera till en population” (ibid. s. 496).

De kriterier vi hade redan från början var att våra intervjupersoner skulle fyllt 18 år, inte vara

äldre än 25 år, (för att det inte skulle gått för lång tid med tanke på det retrospektiva minnet), samt gått helt/delvis i en svensk grundskola dvs. ett priori-urval (Bryman 2018 s. 498). Vi har sedan använt oss av en kombination av tillfällighetsurval dvs. personer som vi fått kontakt med av en tillfällighet (Bryman 2018 s. 497) exempelvis via Facebook eller ett slumpmässigt möte, kombinerat med ett snöbollsurval (Bryman 2018 s. 504). Utifrån ett snöbollsurval har vi frågat olika kontaktpersoner om de kände någon som var i rätt ålder och som gått i grundskolan i Sverige som de trodde kunde tänkas ställa upp men samtidigt varit noga med att inte intervjua personer som vi haft en anknytning till. Därefter har vi kontaktat dessa personer direkt via sms eller mejl för att informera dem om vår studie och för att se om de kunde tänkas att ställa upp på en intervju. Från början hade vi tänkt oss tio intervjuer men landade i åtta när vi kände att vi uppnått en mättnad genom att vi började känna igen de svar vi fick (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015 s. 42).

Tillvägagångssätt

Innan vi började med våra intervjuer testade vi på släktingar och vänner för att se om våra frågor (se bilaga 1) var bra eller otydliga samt om de gav svar på våra frågeställningar. Vi kände även vid dessa tillfällen att vissa frågor gav mer/mindre beroende på om personen haft problem på grundskolan eller om skolgången fungerat bra. Att prov-intervjua är även något som Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015 s. 44f.) rekommenderar. Våra intervjupersoner kontaktades via sms, mejl och Facebook för att boka tid, vi försökte att rätta oss efter när intervjupersonerna hade tid och möjlighet. Samtliga har varit positiva till att delta på en intervju. Tre intervjuer var live och fem via Zoom men pga. sjukdom använde vi även zoom vid live intervjuerna så att vi båda kunde vara delaktiga. Vi har försökt att ha kameran på när vi intervjuat via Zoom för att kunna se de vi intervjuat när vi inte haft möjlighet att träffa dem av olika orsaker. Tyvärr var detta inte möjligt vid en av intervjuerna då intervjupersonen inte hade någon kamera, vilket gjorde att vi här inte fick ta del av kroppsspråk och det blev svårare att veta om intervjupersonen funderade eller var klar med sitt svar. Platsen för intervjun har varierat dels utifrån våra intervjupersoners önskemål exempelvis offentlig lokal, hem, dels av praktiska skäl. Exempelvis för att de inte bött i närheten vilket gjort att vi blev begränsade till Zoom men även pga. sjukdom för att inte behöva avboka intervjun. Vi frågade samtliga innan

mötet om de godkände att vi spelade in intervjun för att underlätta inför vår transkribering. Då detta var helt i sin ordning för samtliga har vi spelat in alla intervjuer både på Zoom och mobil. Samtidigt förde vi stödanteckningar. För att skapa en tydlighet och struktur har vi även noterat pauser, skratt, nickningar etc. Vid ett av mötena krånglade dock mikrofonen på datorn så inspelningen blev inte så bra så här fick mestadels anteckningarna användas vid transkriberingen.

Information och samtyckesblanketten (se bilaga 2) gick vi igenom på plats med de vi träffade personligen och till de vi träffat via Zoom har vi mejlat blanketten i förväg så de hunnit läsa igenom den. Vi kontrollerade därefter så att de förstod eller om de hade några frågor.

Intervjuerna tog mellan 25 - 45 minuter. Som intervjuare måste man hela tiden vara aktiv vilket gör det väldigt krävande att intervjua då det krävs ett aktivt lyssnande. Det går oftast inte att ställa frågorna rakt av utan de behöver anpassas utifrån tidigare svar. Samtidigt är det både roligt och intressant att möta och höra alla våra intervjupersoners tankar och upplevelser. Att intervjua gav oss möjlighet att ställa kompletterande frågor om det var något vi ville veta mer om eller som vi ville vår intervjuperson skulle utveckla, men även möjlighet att fråga om vi inte förstod och detsamma gällde för de vi intervjuade. Vi har försökt att skapa en situation där de vi intervjuat kunde känna sig trygga att prata så de vågade berätta mer än att enbart svara på våra frågor. Detta genom att lyssna, visa intresse för det de berättar och ibland be dem att utveckla sina svar samt genom att inte stressa, utan gett de vi intervjuat en chans att tänka efter och låta det bli en kort paus (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015 s. 42ff.). Ibland känner vi även att det har blivit ett gemensamt utbyte av intervjun som exempelvis person 2 (framöver P2) uttryckte det ”Det var skönt att jag berättat vad som hänt med mig för jag vill visa andra man kan få vad heter det, dåliga tider”.

Fördelen med att använda zoom jämförelsevis med liveintervjuer är att det sparar restid och blir därmed mer miljövänligt. Det har varit lätt att få kontakt och boka tid för en zoomintervju med våra intervjupersoner via sms och Facebook. Nackdelen med att använda zoom är att det blir ett fysiskt avstånd, tekniken kan krångla. Det kan även kännas mer formellt än en intervju som sker på plats (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2015 s. 39), som även menar att man bör fundera över om något inte kommer fram när intervjun sker digitalt, vilket dock inte har varit vår upplevelse.

Vi upplever att intervjuerna har varit ett bra tillvägagångssätt för att få svar på våra

frågeställningar och vi har fått intrycket av att våra intervjupersoner har svarat ärligt och verkligen har tänkt igenom sina svar.

Våra intervjupersoner valde själv vad och hur mycket de ville dela med sig av, detta med tanke på att vi är helt främmande människor för dem samt att vi, som alla människor, bär med oss våra egna förutfattade meningar under vårt möte.

Bearbetning och analys

Vid transkriberingen använde vi Word för en första inspelning och därefter reviderade vi samtidigt som vi lyssnade på inspelningen. Transkriberingarna har tagit ungefär mellan 4 och 8 timmar beroende på hur snabbt intervjupersonerna pratade, hur inspelningen blev, vilket även berodde på hur tyst/tydligt våra intervjupersoner svarade på våra frågor. De har gjorts ordagrant för att få med alla viktiga detaljer. Vi har båda lyssnat igenom samtliga intervjuer och korrigerat varandras transkriberingar.

Vi har båda gått igenom vårt material flera gånger både genom att lyssna på inspelningarna och läsa det transkriberade materialet, där vi gjort anteckningar och färg-markerat. Först spontant och därefter utifrån de mönster och tema vi kunde hitta samt försökt att vara uppmärksamma på om det fanns något som avvek. Vi har hela tiden försökt att ha ett öppet sinne och låta vårt material styra vår förståelse av det vi undersöker (Rennstam & Wästerfors (2015b s. 224). Som Rennstam och Wästerfors (2015a s. 67ff.) beskriver så har många samtal hoppat lite hit och dit mellan olika teman, något som har gjort att vi har fått leta på olika ställen i materialet för att kunna koda. Tillsammans har vi sedan sammanställt våra anteckningar i ett nytt dokument utifrån en mer ”fokuserad kodning” (ibid. s. 35). Vi hade vissa svårigheter att tematisera och valde därför till sist att använda oss av Forsells (2020) uppdelning som utgår från skolan och familjen. Under denna process har vi försökt att reducera materialet men samtidigt försökt att ge både materialet rättvisa och låta samtliga intervjupersoner bli representerade (Rennstam & Wästerfors 2015b s. 230). Vi har valt ut citat som vi anser vara relevanta för att svara på våra frågeställningar angående vad som främjar skolnärvaro samt kritiskt valt vilka citat vi kunde använda. Bland annat för att bevara

intervjupersonernas anonymitet. Ibland har det sedan gjorts små justeringar för att inte peka ut en viss person men även för att för att få språket att bli mer läsvänligt samt av vänlighet för våra intervjupersoner, då talspråk ibland kan vara lite förvirrat/rörigt och därmed kännas kränkande. (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015 s. 51ff; Ahrne & Svensson 2015b s. 246). I analysen kopplades våra intervjupersoners svar både till tidigare forskning samt utifrån vald teoris perspektiv.

Tillförlitlighet

Vi har försökt att redogöra för hur vi har tänkt, diskuterat och resonerat under vårt uppsatsskrivande för att skapa en större transparens (dvs. tydlighet) och trovärdighet (Svensson & Ahrne 2015 s. 25). Enligt Bryman (2018 s. 467ff.) kan fyra begrepp användas för att granska en kvalitativ studie - *trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt "en möjlighet att styrka och konfirmera"*. Med *trovärdighet* menar Bryman (ibid.) att det är viktigt att följa gällande forskningsregler men även att våra intervjupersoner får ta del av vårt resultat för att kunna styrka att vi fått rätt uppfattning (ibid.). Eftersom vi undersökt våra intervjupersoners uppfattningar kommer vårt resultat att baseras på deras upplevelser. Vi har valt att sammanfatta vad våra intervjupersoner svarat under intervjuerna för att försäkra oss om att vi uppfattat dem korrekt. Detta gav möjlighet för våra intervjupersoner att både bekräfta och revidera vår uppfattning. Vad gäller *överförbarhet* så menar Bryman (ibid.) att en kvalitativ forskare oftast undersöker en liten grupp individer men med vissa gemensamma drag. Då studiens fokus ligger på ett visst unikt sammanhang eller en viss miljö så menar Bryman (ibid.) att det därmed är viktigt att även beskriva den kontext och den kultur där studien gjordes utförligt, för att någon annan skall ha möjlighet att bedöma överförbarheten. Enligt Svensson och Ahrne (2015 s. 26f) så är det dock oftast svårt att generalisera och överföra resultaten i en kvalitativ metod till en annan miljö, person eller ett annat område. *Pålitlighet* innebär att forskaren redogör för alla delar av forskningsprocessen (Bryman 2018). Vi har därmed kontinuerligt försökt att redogöra för alla moment och hur vi har gått till väga under vår process med studien för att visa på både pålitlighet och transparens. Bryman (ibid.) menar även att det är viktigt att visa att vi handlat i god tro utan att låta våra förutfattade meningar eller vår teori påverka vår bearbetning och analys. Trots detta är det inte möjligt att

vara helt objektiv i forskning som studerar samhället. Med andra ord behöver det finnas ”*en möjlighet att styrka och konfirmera*”. Detta är en del som vi försökt ha med oss genomgående under vårt arbete för att försöka undvika att påverka resultatet.

Förförståelse

Genom vår arbetslivserfarenhet har vi en kännedom av ungdomars skolproblematik och har haft möjlighet till att samtala med många ungdomar detta är något som har underlättat under våra intervjuer. För att genomföra denna studie formulerade vi våra frågor på ett sätt som var tänkta att ge oss en djupare förståelse för vad som främjar skolnärvaro. Vi är medvetna om att den förförståelse vi har kan ha påverkat våra frågor och kanske även de svar vi har fått. Vi har därför varit noga att betona att vi varit intresserade av vad våra intervjupersoner har för erfarenhet, deras perspektiv och vad de upplever gynnar skolnärvaro. Vi har på olika sätt försökt att få dem att utveckla sina svar och förklara vad de menat. Vi har även haft nytta av att vi är vana att prata med personer vi inte känner. Under vår arbetsprocess har våra arbetslivserfarenheter hjälpt oss att fundera kring vilken stimulans och vilka motivationshöjande förhållanden olika barn har och vad dessa innebär i praktiken när barnet behöver få stöd med att gå till skolan och försöka lyckas att nå målen och få sina betyg. Vår förväntan var att våra intervjupersoner kunde bidra med att ge oss en större insikt om vad som främjar närvaro på grundskolan samt att de kunde förmedla olika risk- och skyddsfaktorer till oss.

Forskningsetiska överväganden

God forskningssed är en av de viktigaste punkter i en studie eftersom ett forskningsresultat som används på ett felaktigt sätt bland annat kan bidra till skada för både individer och samhälle (Vetenskapsrådet 2021). För att följa god forskningssed har vi därmed under vårt uppsatsskrivande varit noga med att referera och inte plagiera andras resultat för att följa god forskningssed (ibid.; Bryman 2018 s.157ff.). Bryman (2018 s. 170f.) använder sig av fyra begrepp som är viktiga att ha med sig inom forskning informations-, samtyckes-,

konfidentialitets- samt nyttjandekravet.

Den första punkten *informationskravet* innebär att varje person som deltar i forskningen får information om studien och dess syfte samt att de kan fritt välja att delta eller avböja deltagandet när som helst utan att förklara sig (Bryman 2018 s.170). Vi har uppfyllt *informationskravet* genom att mejla ut en informations- och samtyckesblankett före intervjun (se bilaga 2) alternativt har vi gått igenom den muntligen före intervjun påbörjades.

Samtyckeskravet innebär att forskaren inte kan påbörja en forskning med en individ om denna inte godkänner sitt deltagande i studien (Bryman 2018 s.170). Blanketten har därmed samtliga av våra intervjupersoner fått godkänna genom att skriva under blanketten alternativt godkänna den muntligen, vilket i dessa fall spelades in i början av intervjun. De har även informerats om att allt de säger kommer att hanteras konfidentiellt och anonymiseras. För att uppfylla *konfidentialitetskravet* (Bryman 2018 s.170f.) har vi både i vår transkribering och analys, i stället för att använda oss av personernas namn använt oss av P1, P2 osv. dvs. person 1, person 2 osv. för att anonymisera deltagarna så att de skall bli svårare att känna igen och identifiera när vår studie är klar (jfr Bryman 2018 s. 173). Vi har även låtit dem vara könsneutrala i analysen. Med tanke på både säkerhet och konfidentialitet så har vi samtliga inspelningar från våra intervjuer på zoom samt våra transkriberingar sparade i våra datorer alternativt på ett minne, i stället för på drivan, för att minska risken för intrång. Vi har även tagit hänsyn till *nyttjandekravet* (Bryman 2018 s.171) genom att vi inte kommer att använda det insamlade materialet till något annat än denna studie och intervjupersonernas personuppgifter, de inspelade intervjuerna samt transkriberingarna kommer att förstöras när uppsatsen är klar.

Vi har genomgående under vårt arbete försökt att vara uppmärksamma på vårt etiska ansvar samt diskuterat eventuella etiska dilemman både med varandra och vår handledare (Bryman 2018 s. 165). Intervjufrågorna har noga formulerats för att undvika misstolkningar eller att frågorna skulle väcka starka känslor, så att någon av våra intervjupersoner kunde *lida skada* av sin medverkan eller att vi inkräktade för mycket på deras privatliv något som även Bryman (2018 s.170) beskriver som en viktig del. Även om våra frågor handlar om grundskolan så har vi valt att vända oss till ungdomar och inte direkt till barn på grundskolan på grund av etiska skäl (jfr. Källström Cater 2015 s. 80). Då detta är en studentuppsats tillät inte universitet intervjuer med barn, som ses som extra sårbara.

Resultat och analys

I vår analys utgår vi som vi nämnt tidigare från Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori (Bronfenbrenners 1976; 1979; 1986) då den ser individen som en aktiv aktör i sin utveckling. Individens utveckling, sett utifrån ett helhetsperspektiv, sker i samspel och interaktion med andra individer och miljöer. För att analysera vad som främjar närvaro har vi valt att titta på familjen och skolan som två av de viktiga kontexter där ungdomen utvecklas och påverkas. Familjen och skolan är två av de mikrosystem som barnet börjar interagera med i tidig ålder och därför anses dessa vara viktiga för barnets utveckling. Ungdomens beteende i skolan påverkas av de interaktioner ungdomen har i den sociala miljö den befinner sig i både i hemmet samt exempelvis med jämnåriga i skolan. Huvudsakligen kommer vi nedan att analysera utifrån mikrosystemnivå då det är de platser som ligger närmast att omge en skolelev (Bronfenbrenner 1976).

Presentation av våra intervjupersoner

De åtta intervjuer vi har haft bestod av tre killar och fem tjejer i åldern 18–24 år. Tre hade delvis gått grundskolan utomlands. Intervjupersonerna befann sig på olika platser runtom i Sverige och hade gått i grundskolan både på kommunala och privata skolor samt mindre och större skolor. Av våra intervjupersoner hade sex avslutat gymnasiet. Två arbetar idag, två går på introduktionsprogrammet på gymnasiet och resterande läser vidare på högskolan på olika orter.

Skolans betydelse för att främja närvaro

Efterhand som vi växer utökas vårt *mikrosystem*, när barnet börjar skolan utökas mikrosystemet till att innefatta andra mikrosystem som skolan, lärare och klasskamrater. Desto tryggare barnet är i de olika närmiljöerna i *mesosystemet* desto mer ökar möjligheten för en positiv utveckling (Forsell 2020 s. 146) och som kan öka möjligheterna, även vad gäller beteendet, i andra miljöer (Bronfenbrenner 1976). I analysen kommer vi gå igenom skolans fysiska miljö, skolmiljön samt trivseln och stämningen i skolan.

Skolans fysiska miljö

Skolans storlek har enligt våra intervjupersoner betydelse vad gäller hur eleven trivs och huruvida de upplevt sig sedda vilket ligger i linje med Gase et al. (2016). En mindre skola gör att P1 upplever att hen som elev:

[...] lärt känna alla lärarna, kanske inte riktigt alla, men om man lärt känna dem och på lite mer personlig nivå inte bara den här, att man är en person som springer runt på skolan och lärarna vet inte vem man är. [...] det tyckte jag var väldigt bra när man gick i en lite mindre skola, det kändes som att man var sedd i alla fall. (P1)

En mindre skola kan också öka stämningen genom att det är samma personer som följer med genom de olika stadierna vilket gjorde att som P8 berättar ”att man kände alla redan, hade bra vänner, bra lärare”.

Även avståndet till skolan nämndes av två intervjupersoner som ansåg att det var fördelaktigt när hemmet var nära skolan (P1, P4).

Skolmiljön nämns också som svar på våra frågor och P1 uttryckte följande:

Det kändes ändå hyfsat fräscht på den nivån alltså att det inte var det var inte nerklottrat överallt och bord och stolar och sånt det uppdaterades ju, kändes det som lite då och då, att helt plötsligt så hade vi nya stolar i klassrummet och då kändes det också som att ja men de bryr ju sig faktiskt om att vi ska ha det bra när vi är här (P1)

Att skolmiljön är trevlig, att det är rent och bekvämt är delar som våra intervjupersoner sett som betydelsefulla. Detta är även något som Gase et al. (2016 s. 313ff) samt Forsell (2020) delvis nämner där de uttrycker en rad förhållanden i skolan som bidrar till en känsla av trygghet och motivation och som anses som viktiga för att öka skolnärvaro och bland dessa nämns skolklimatet. Hela skolkontexten påverkas av elevernas upplevelse i olika lokaler och miljöer (Forsell 2020 s. 26).

Trivsel

Under våra intervjuer uttryckte våra intervjupersoner vikten av att trivas i skolan och kopplade begreppet till skolpersonal, kamrater, skolmiljön men även miljön runt omkring

skolan. Även individens psykiska hälsa kan påverka hur eleven trivs. P6 menade att skolan varit kul och att hen hade många bra minnen därifrån även om skolan inte varit ”topp topp” men att bra lärare och vänner var betydelsefulla för att främja närvaron men att det samtidigt var jobbigt att stilla under långa lektioner som låg tätt inpå varandra.

Ett syskon som går på samma skola kan också vara en bidragande trygghetsfaktor och en positiv förebild genom att syskonet trivs bra på samma skola (P1). Det är även betydelsefullt att ha någon att umgås med för att uppfylla den sociala biten (P5 och P7) genom att exempelvis ha någon att umgås med på rasterna och äta lunch tillsammans med (P3).

P5 berättar att hen gått i en bra klass där känslan var att ”många ville studera och de som inte ville studera störde inte” vilket innebar att läraren kunde fokusera på att lära ut i stället för att hålla ordning och reda i klassrummet. P4 menar att det är viktigt att det är trevligt, att miljön i klassrummet är bra samt att eleven får den hjälp som den behöver.

En annan bidragande faktor togs upp bland annat av P5 som menade att skolarbetet gått hyfsat lätt för hen och menar att har man lätt för ämnena så hänger man med i undervisningen, får bra betyg och på så sätt blir det ett belöningssystem som samtidigt höjer självförtroendet, ”ett bra självförtroende gör att man kan ta sig fram i livet”. Detta ligger i linje med Filipello et al. (2020) som menar att elever som lyckas i skolan har ett bättre självförtroende och samtidigt väljer de att i högre grad närvara i skolan. Därmed är det betydelsefullt att som Ekstrand (2015) beskriver att jobba mer med elevernas styrkor och kompetenser och inte enbart deras svagheter för att främja närvaro.

Den psykiska hälsan är en annan viktig del för hur eleven trivs i skolan (Filipello et al. 2020). De ungdomar som har en bra fysisk och känslomässig hälsa har bättre grundförutsättningar att klara de utmaningar de möter bättre (Wilhsson 2017). P7 menade att hen hade mycket vänner i skolan och hade lätt för den sociala delen vilket gjorde att trivseln ökade.

En motsatt aspekt som våra intervjupersoner lyfte är mobbning eller ett dåligt bemötande vilket ansågs av de allra flesta intervjupersoner som en riskfaktor för skolnärvaro men enbart två hade upplevt mobbning i skolan, enligt vad vi fick veta. Eleven behöver kunna tro på att vuxna kan hjälpa den att få ett slut på mobbning eller dess sociala ensamhet (Forsell 2020 s.

128), och hjälpa dem att lyckas i skolan. För om eleven blir utsatt för mobbning påverkar detta även vilka aktiviteter den deltar i, vilken roll den får och de relationer som skapas (ibid. s. 69).

Mycket av detta ligger i linje med Andersson (2017) som menar att trivseln hänger samman med både kunskapsmässiga och psykologiska faktorer men även ett positivt skolklimat nämns av Gase et al. (2016); Ekstrand (2015) som betydelsefullt. Huvudmålet för alla elever är inte alltid skolarbetet såsom Lilja (2013) beskriver det och det sociala är en betydelsefull del för att skapa en trivselkänsla.

Stämning

De flesta av våra intervjupersoner tyckte att stämningen på grundskolan varit bra och uttryckte att den kan höjas genom att alla i skolan har ett trevligt bemötande gentemot varandra. Det skall finnas bra rastaktiviteter som gör rasterna till en givande social aktivitet (P5). Det är även viktigt med bra klassfördelningar så att det blir studiero" och att läraren kan koncentrera sig på att lära ut under lektionerna, något som P5 beskriver som väsentligt. Mindre klasser kan också bidra till att det blir lugnare (P7), samt att eleverna känner att de har det bra och trivs med dels lärare och mentorer (P1, P2). För som P1 beskriver så är en betydelsefull del för att främja närvaron att lärarna är bra och att eleverna trivs med dem för detta avgör ofta om eleverna är motiverade att gå till lektionen eller ej. En annan del är klasskamraterna (P6, P8) som exempel på detta så berättar P8 att den bra stämningen berodde på "att alla var väldigt bra vänner, det var lite så att när de de flyttade på oss, hur man satt i klassrummet, så pratade vi ändå lika mycket för alla pratade med alla typ". Så vår studie visar att förhållandena i skolan är såsom Gase et al. (2016) beskriver det är en viktig del för att skapa trygghet och motivation. Genom att det finns en vi-känsla så känner ungdomarna att de hör hemma i skolan (jfr. Andersson 2017).

De flesta av intervjupersonerna har uttryckt att klassrumsklimatet har stor betydelse för hur eleverna kan lära sig och få möjligheter att utvecklas vilket gör att skolan blir mer motiverande (jfr Forsell (2020); Gase et al. (2016)). De elever som har ett dåligt inflytande på varandra bör separeras (P5; P6), för att skapa ett större lugn i klassrummet. Relationsproblem kan utgöra en hög risk för närvaron, P5 menar att detta inte bara gäller föräldrar och familj

utan även elever, lärare och klasskamrater emellan. Eleven i sig behöver inte ha några problem men det kan vara jobbigt att gå till en klass där det är mycket problematik exempelvis där ”folk talar illa om varandra” eller där det är mycket bråk (P5).

Bra skola

För att få en bättre bild av hur en skola som främjar närvaro skall vara har vi frågat våra intervjupersoner vad de anser är en bra skola. P3 beskrev den som en plats där du har bra vänner, med en bra miljö samt där ingen mobbar dig. Det är med andra ord viktigt att skolan är en plats där du kan känna dig trygg, där du trivs, där ”lärarna har bra relationer med sina elever” och där du känner att någon bryr sig om dig som P8 beskriver det. P7 som gått i skolan även utomlands och i en lite större skola i Sverige hade några andra tankar angående vad en bra skola är:

Så är det väl en skola som både är välkomnande och formbar för eleven själv men ändå kräver att barnen är disciplinerade och att det finns ett regelsystem som [...] eleven själv måste anpassa sig efter [...] men absolut inte att det ska vara hårt heller, för det tycker jag kan förstöra mycket också, det har jag varit med om också och det mådde inte jag ett dugg bra av. Ja så en kombination av att ett litet ge-och ta förhållande mellan skolan och eleven. (P7)

Närvaro främjas av att ungdomarna upplever att de är en del av ett sammanhang där de utvecklas, lär sig nya saker och får umgås med sina vänner vilket bekräftas av våra intervjupersoner. Ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv så beror utvecklingsmöjligheterna på om det både psykologiskt och socialt i omgivningen finns saker som exempelvis ömsesidiga, långvariga relationer och interaktioner med andra som gör att individen blir mer motiverad till att delta i mer komplicerade aktiviteter (Bronfenbrenner 1979 s. 163). Den främjas som vi sett även av skolmiljön och skolpersonalen och undervisningskvalitén vilket i sin tur påverkas på exonivån (Bronfenbrenner 1979) av politiska och organisationsbeslut exempelvis vad gäller personalomsättningar, vikarier och personalens kompetens (jfr Forsell 2020 s. 27) vilket vi kommer in på i nästa stycke. Ett exempel på en indirekt påverkan på exonivå är skolans storlek, där en mindre skola kan upplevas lite mer personlig och eleven får en känsla av att bli sedd (P1; P8; P5). Vår tolkning är att det är betydelsefullt för en bra skola att det är bra klassfördelningar, bra lokaler och klassrum (P5) som ger en bra

lärmiljö för eleven (P5). Även aktiviteter under rasterna bidrar positivt (P5), något som även detta är en organisationsfråga.

Skolpersonalens betydelse

Lilja (2013) menar att det är viktigt att lärarna visar att alla är lika mycket värda, att de bryr sig, lyssnar, visar en tilltro till eleverna och har ett bra bemötande. Detta är också något som våra intervjupersoner beskriver på många olika sätt.

En del lärare visade att de ville alla väl, de försökte få eleverna intresserade, var uppmuntrande, hjälpsamma och engagerade såsom ”kom igen det här blir kul!” (P1) Även om eleven inte är så intresserad så kan ett bra arbetssätt med varierande lektioner göra det intressant (P1, P5). Våra intervjupersoner menar även att det är väsentligt att lärarna kan anpassa undervisningen så att lektionerna blir utmanande och roliga så att de vill jobba, detta gäller även om någon har personliga problem som gör att den personen behöver mer stöd och hjälp för att nå målen (P1, P4). En bra lärare visar även för dig att ditt betyg gör skillnad och försöker göra ämnet och inläringssättet intressant (P5), eller ”roligt och minnesvärt” så att inte skolan blir ”dötrist” som P7 beskriver det. Ett ämne som upplevs som jobbigt kan göra att det blir svårare att hålla fokus därmed är det viktigt att läraren är involverad och att de har koll exempelvis genom att de ”finns där för dig när du behöver och kollar till en även fast man inte har bett om det. Det är inte alltid att eleven går fram och ber om något själv” (P6). Genom att lärarna är varierande i sin undervisning och gör lite olika saker så kan alla få en chans att lära sig på det sätt som passar dem exempelvis som P8 förklarar att ”någon gång kanske man läser, nästa gång kanske man sitter och pratar.”

Lärarnas professionskompetens i form av engagemang, uppmuntran och förmåga att skapa intressanta och roliga lektioner lyfts upp av flera intervjupersoner som väsentligt för att främja närvaron och skapa motivation för att uppnå både individuella och skolans mål.

Forskning visar att det är viktigt att vi blir sedda och hörda för att skapa en känsla av att du finns och är accepterad vilket bidrar till att skapa en motivation för att gå till skolan (Andersson 2017; Gase et al. 2016). Samtliga av våra intervjupersoner har på olika sätt uttryckt hur viktigt det är att bli sedd och hörd. Som exempel på detta så menar P2 att det är

viktigt med en lärare som bryr sig och ser eleven som en individ och ”som någon som är viktig” samt som hjälper dig. Om du trivs i skolan så är det som ”hemma”. Det P8 tror är jätteviktigt är: ”[...] att det finns en, vad ska man säga, ömsesidig respekt mellan lärare och elever, att eleverna respekterar lärarna och lärarna respekterar eleverna.”. En annan viktig faktor är att läraren visar omtanke genom att fråga hur det är med familjen och även hjälper till med saker eller ärenden som inte är skolrelaterade menar P3 och beskriver det med följande ord:

Hon hjälpte mig inte bara med skoluppgifter, hon hjälpte mig med att få glasögon, jag vet inte vad det är men varje dag jag [...] har huvudvärk, så hon hjälpte mig att gå till en vårdcentral [...] ingen har gjort det här till mig innan [...]. (P3)

Ett annat sätt att visa att de bryr sig kan vara som P1 beskriver det:

[...] så fort någon var borta mer än 2 dagar eller ungefär 2 dagar så skickar de alltid med uppgifterna hem med någon annan [...] du bor typ dit skulle du kunna ta med det här. Så att de såg till så att man ändå låg i fas om man var sjuk så att man inte skulle hamna efter, man inte förstår vad som händer sen när man kommer tillbaka. (P1)

Flera intervjupersoner har beskrivit att de upplevde att både lärare och klasskamrater märkte om du inte var där, även utanför klassrummet (P4). Om du som elev däremot har lärare som inte *lyssnar*, tror på dig eller inte hjälper dig gör det att det blir jobbigt att gå till skolan, alternativt att de lovar saker men att ingenting händer (P2). Detta är något som även Lilja (2013) beskriver som viktiga aspekter för att inge förtroende. Inte alla av våra intervjupersoner hade dock upplevelsen att lärarna brytt sig om dem på grundskolan.

Vår tolkning blir som P1 beskriver det att en bidragande faktor för att främja närvaro, är en bra lärare som brinner för ämnet och verkligen försöker få med eleverna eller som P2 berättar att lärarna behöver vara involverade och se till att eleverna mår bra. Det är även betydelsefullt hur de lär ut för att lektionerna skall fånga elevernas uppmärksamhet. Detta ligger i linje med delar som Gase et al. (2016) ser som betydelsefulla där de menar att lärarens undervisningsstil, engagemang och kvaliteten på lektionerna skapar motivation och trygghet.

Hur vi uppfattar lärmiljön kan som Forsell (2020 s. 23) menar skilja sig åt mellan olika individer beroende på vilka kunskaper och personlighetsdrag vi har. Men även hur personalen i skolan bemöter ungdomen har betydelse för hur den ser på sig själv och sina kunskaper

(Forsell 2020 s. 136; Filipello 2020; Ekstrand 2015). P1 och P5 uttryckte att de hade ett eget driv och visste att skolan var viktig för att komma vidare i livet och P1 uttryckte det så här; ”[...] jag tog tag i allting, för att det, annars hade det ju bara förstört för mig själv”.

En betydelsefull del som främjar närvaro är att eleven vill klara sina betyg. Att eleven är i skolan har enligt de flesta av våra intervjupersoner en stor betydelse för att klara målen. Som P1 beskrev det så spelar det ”viss roll att man faktiskt bara ens är på plats”, för att om du inte är där så missar du som elev många saker eftersom lärarna går igenom mycket muntligen (P4). P8 menade att en positiv inställning underlättade, hen hade:

Jag hade ändå liksom ja föräldrar och vänner som var så här - Nu ska vi till skolan, nu ska vi göra det här [...] som jag sa innan. Vi hade väldigt kul i skolan, jag och mina vänner, även på lektionerna så det gjorde ju att man ja man vaknade på morgonen och kände nu ska vi skolan! och det kommer bli kul! och [...] jag tog sällskap i skolan med mina bästa vänner varje dag [...] det var ju roligt och trevligt redan på väg till skolan. (P8)

Interaktion mellan individer i ett ekosystem karaktäriseras av en ömsesidig maktbalans där individen utvecklas genom att anpassa sig (Bronfenbrenner 1979 s. 57f.). Oftast är maktbalansen ojämn och en av individerna har större inflytande. Elevens utveckling sker genom att de får en bild av olika maktrelationer (ibid.) dvs. där de lär sig att anpassa sig och att följa de regler, normer och värderingar som finns exempelvis vad gäller skolan.

I tidigare forskning (Andersson 2017; Ekstrand 2015; Teasley 2004; Gase et al. 2016; Forsell 2020) diskuteras vikten av en bra relation, våra intervjupersoner har dock uttryckt att det snarare var lärarnas engagemang och arbetssätt som var viktiga faktorer när det gäller att främja skolnärvaron. Flera av våra intervjupersoner berättade dock att de hade en bra relation till mentorn som alltid lyssnade aktivt och hade en positiv attityd under de utvecklingssamtal som ägde rum.

Även hur länge lärarna stannar lyfts upp som en bidragande faktor som främjar närvaron. Lärare som var kvar länge och återkommande vikarier uppfattades av våra intervjupersoner som positivt. I en del ämnen berättade våra intervjupersoner att de haft många vikarier vilket gjorde det stökigare och svårare att ta åt sig undervisningen. Detta ligger med Gase et al. (2016 s. 313ff) samt Forsell (2020).

Anpassning och stöd

Utifrån en utvecklingssekologisk teori behöver vi inte enbart se till individen utan även hur det ser ut runt eleven och vad som görs för att främja dess utveckling och vilka möjligheter eleven har att påverka/vara delaktig i beslutet. Enligt skollagen (Skolverket 2011) har som nämnts tidigare alla elever rätt till en likvärdig utbildning. Undervisningens kvalitet eller kontinuitet påverkas därmed även av vilken form av anpassning och vilket stöd som erbjuds eleven för att de skall kunna tillgodose sig utbildningen, vilja lära sig och må bra. Dessa beslut tas oftast på en exonivå och har en påverkan på den miljö där elevens utveckling sker och de förutsättningar som ges (Bronfenbrenner 1979 s. 25). Som Forsell (2020 s. 26) beskriver beror skolpersonalens möjligheter att ge stöd av de ”ekonomiska och organisatoriska förutsättningar” som ges. Två av våra intervjupersoner berättade att de hade dyslexi men att de båda hade fått bra hjälp och stöd. P1 uttrycker att hen fick mycket hjälp av en lärare som var väldigt engagerad och stöttade hen till att kämpa och inte använda dyslexin som en ursäkt att inte skriva. Med andra ord kan en duktig och engagerad lärare genom sin kompetens ge rätt stöd. Även P4 hade dyslexi så hen behövde träna och lägga mer tid på skolan och upplevde att hen fick hjälp, extra tid samt möjlighet att sitta själv i en liten grupp med en extralärare. P4 beskriver att extraläraren var betydelsefull för hur hen klarade skolarbetet, hen menar att hen inte skulle ”blivit så bra som jag var/ är med skolan” utan detta stöd. Det stöd och den hjälp hen fick var även betydelsefullt för att främja närvaron. Hen beskriver även att hens mamma var till stor hjälp när detta behövdes. Vår tolkning blir att om eleven får det stöd och de hjälpinsatser som de behöver genom exempelvis att som P4, P1 beskriver att eleven får ljudfiler, att läraren är förberedd, anpassar undervisningen och ger muntliga prov. Så blir möjligheten större att de lyckas i skolan och därmed främjas samtidigt närvaron då skolarbetet underlättas. P6 menade att det varit tufft på grundskolan men att hen på gymnasiet hade fått ett anpassat schema som gjorde att skolan fungerade mycket bättre där. Vår tolkning är att en undervisning som anpassas utifrån elevens behov och dess förutsättningar leder till att de får förmåga att tro på sig själva och blir trygga, detta kan bidra till en positiv utveckling samt främja närvaron (jfr Forsell 2020 s. 129; Ek, Isaksson & Eriksson 2017; Filipello et al. 2020). Samtidigt kan inte skolan anpassa undervisningen i vilken utsträckning som helst eller som P6 förklarade det att hen förstod att det måste finnas vissa ramar, alla elever kan inte få sitt personliga schema även om hen på senare år insett hur betydelsefullt detta kan vara.

P6 och P7 som gått både på privata och kommunala skolor har uttryckt olika åsikter när det gäller skolans anpassningsmöjligheter och upplevde att de inte alltid fick tillräckligt med anpassning och stöd utifrån sina behov och önskemål beroende på skolform och arbetssätt. Brist på viktigt stöd nämns av P2 och P3 som upplevde att de inte fick det stöd som behövdes varken med det svenska språket eller den sociala delen under sin grundskoletid. De saknade även ett grundskolebetyg. Inlärningsproblem och dåliga skolresultat bidrar till dålig självbild, psykisk ohälsa och hög skolfrånvaro enligt Filipello et al. (2020 s.593ff.) och därmed är vår tolkning att skolans anpassningar är en värdig strategi för att främja närvaro.

Klasskamraternas betydelse

Relationer anses vara viktiga när det gäller skolnärvaro (Lilja 2013; Forsell 2020; Teasley 2004) och det har även våra intervjupersoner nämnt när de beskrev en speciell relation till en viss skolpersonal eller annan elev. För de flesta av våra intervjupersoner var det sociala en viktig del av att vara i skolan vilket ligger i linje med Lilja (2013). Som Forsell (2020 s. 22); Bronfenbrenner (1979 s. 22) beskriver så utvecklas individen positivt i samspel med andra individer som är av vikt för dem, interaktionen behöver pågå under en längre period och vara utmanande för att den ska ha ett inflytande på eleven.

Enligt våra intervjupersoner är klasskamraterna betydelsefulla för att främja närvaron, som P1 förklarade så spelar det en stor roll att klasskamraterna är i skolan för när de inte är där blir det inte lika trevligt. En bra klasskamrat beskrevs av P1 som:

Någon som är genuin och bryr sig, och inte liksom försöker vara någon annan än de är allmänt [...] det är väl så jag uppskattar någon som kan vara ärlig och man kan vara ärlig tillbaka helt enkelt. (P1)

Klasskamraterna uppfyller även andra behov enligt våra intervjupersoner, exempelvis behovet att känna sig sedd och som att någon bryr sig om dem genom att de kanske tröstar dig när du är ledsen (P2). De uppfyller också ett socialt behov (P5), P8 uttryckte det så ”...nu är det kul att gå till skolan för då träffar jag mina kompisar igen liksom”. Att ha något att se framemot främjar därmed närvaron. Ibland stannade vänskapen i skolan men i vissa fall som hos P4, P7 fortsatte vänskapen även utanför skolans verksamhet genom gemensamma intressen (P6; P5) ett exempel på hur viktig den sociala delen är.

Individer utvecklas genom att interagera med andra i olika roller och genom sin egen roll i dessa sammanhang (Bronfenbrenner 1979 s. 104). Så hur ungdomarna uppfattar sina relationer till andra ungdomar har betydelse både för deras självuppfattning och hur de ser på skolan som en social miljö (jfr Forsell 2020 s. 97). Ingen av ungdomarna har uttryckt att det var viktigt att ha exempelvis ha en ledarroll men däremot att det är viktigt att det finns en ömsesidig vänskap, att de bemöts med respekt och att de trivs och känner sig trygga med sina klasskamrater (jfr *ibid.*). Våra intervjuer har visat att en del som främjar närvaron är att ha kamrater som du ser fram emot att möta, där det finns en inbördes vänskap och där någon ser om du är på plats vilket ligger i linje med Forsell (2020).

Ungdomar får en möjlighet att umgås med andra jämnåriga i skolan. Genom detta umgänge utvecklas ungdomarna psykologiskt och bland annat formas deras normer och värderingar (Bronfenbrenner 1979 s. 65). Enligt Bronfenbrenner (*ibid.*) är det så att när en ungdom visar tecken på egen utveckling följer de andra ungdomarna med. P6, P7 menar att en bra klasskamrat är någon som uppmuntrar dig till att plugga tillsammans och där man hjälper varandra med studerandet. P8 menar även att det är viktigt att klasskamraterna motiverar dig till att göra bra saker som att plugga i stället för att ”gå ut och röka eller någonting” och därmed vill dig väl (P5).

Å andra sidan kan klasskamrater även utgöra en risk för närvaron genom att exempelvis få dig att ta extra lång rast eller skipa skolan (P6). P4 beskriver att B-klassen som han befann sig i var mer som en skyddsfaktor medan klasskamraternas attityd i A-klassen upplevdes som en riskfaktor:

Jag märkte, två olika klasser A och B. Det jag märkte, min klass var B om man nu skall vara lite mer stereotypisk, så var vi mer smarta, mer noggranna, som var i skolan och gjorde våra uppsatser, och då vad heter det, det gjorde att jag också la ner mer och satsade på skolan. Medan den andra klassen så märkte jag var inte så mycket i skolan, stack ifrån och gick i väg till affären för att handla och satsade inte så mycket på skolan. Medan, jag har dyslexi så jag behövde träna och la ner mer tid på skolan. (P4)

Så kvaliteten på de relationer som ungdomarna har med sina kamrater sprids vidare och influerar även deras beteende i skolan. Detta ligger i linje med Filipello et al. (2020) som menar om eleven inte lyckas med att skapa bra relationer så kan det göra att de skäms, blir stressade och i stället undviker situationer som skapar förnedring såsom skolan.

Familjens betydelse för att främja närvaron

Enligt Bronfenbrenner påverkar föräldra auktoriteter barnet mer och under längre tid än vad lärarna gör (Bronfenbrenner 1979 s. 183; 85). Det har även de flesta av våra intervjupersoner bekräftat då de anser att familjens inställning och värdering till/av skolan haft en stor betydelse för att främja deras skolnärvaro. Detta ligger i linje med Teasley (2004). P5 menar att det för hen:

Det har liksom inte funnits ett alternativ utan jag ska till skolan [...] de har haft stor betydelse för just närvaron och att de har pushat mig och frågat hemma hela tiden och liksom har du läxor, gör dina läxor, jag får se i din bok, du hade matte förra veckan... så där hela tiden innan man själv orkade ta tag i grejer. (P5)

De flesta av våra intervjupersoner berättar att det har stor betydelse att familjen är engagerad, stötta dem i skolarbetet samt håller koll på att de är i skolan. Men även att de är positiva till skolan (P8). Att ha exempelvis en släkting som förebild och motivation för att studera kan också främja närvaron (P5) samt att få hjälp med skolarbetet av familjen därhemma (P4). P6:s upplevelse var att föräldrarna hade:

Väldigt mycket, god kontakt med mentorn och hade också väldigt mycket koll, frågade alltid mig har du gjort några läxor, var där och hjälpte mig ifall det behövdes, de har varit väldigt involverade i min... alltså hjälpande. (P6)

Tre av våra intervjupersoner har en annan erfarenhet, exempelvis P8 berättar att föräldrarna fanns till för hen och berättade att de uttryckte att:

du ska plugga och få bra betyg men sen, mer än så var det inte riktigt, de kom inte på skolaktiviteter och såna grejer men just för skolgången och för att plugga så peppa de mig med att få bra betyg och sånt.

Med andra ord kan stödet variera från familj till familj och behovet varierar även från barn till barn utifrån individuella faktorer. Våra intervjupersoner var i huvudsak nöjda med sina föräldrars insatser i motsats till vad Gase et al. (2016) kommit fram till i sin forskning där ungdomarna önskade att föräldrarna skulle vara mer förutseende, aktiva och engagerade för att hjälpa dem att skapa en högre närvaro.

Föräldrarna till P2 och P3 beskrevs inte som lika bestämda när det gällde att främja närvaron

och hade ingen möjlighet att erbjuda läxhjälp på grund av sina bristande kunskaper i svenska. Detta behöver dock inte vara orsak till skolfrånvaron utan, som Teasley (2004 s.121) förklarar, orsaken ligger i att studenter med annan etnisk bakgrund kan ha en högre skolfrånvaro eftersom de känner sig ensamma. Detta ligger i linje med P2 och P3 beskrivningar av deras ensamhet som de menade berodde på språkbarriärer. Som nämnts tidigare så är det svenska språket viktigt för att lyckas i skolan (Läraren 2022a). Skolverket (2011) beskriver att barnets identitetsutveckling hänger nära samman med språket och lärandet och därmed deras tro på sin ”språkliga förmåga”. Vår tolkning är att det är även viktigt för den sociala gemenskapen. Som även tidigare forskning visat (Forsell 2020; Filipello 2020) så är det viktigt att det sociala fungerar för att eleven skall trivas och må bra i skolan. Att familjen finns där för sina barn är betydelsefullt både för deras självförtroende och för deras psykiska hälsa vilket vår analys visat (jfr Filipello et al. 2020). P7 nämner även att det som främst bidrar till att hen gick till skolan var en kombination av ett ”bra privatliv hemma och att man har en stöttande familj, att man mår bra”.

Det är därmed viktigt att föräldrarna är engagerade i skolans verksamhet samt att de har ett gott rykte och en god relation till lärarna. Lärarnas bild av familjen uppfattas som betydelsefullt för det bemötande de fick enligt några intervjupersoner (P1, P8).

Min far han var [...] välkänd bland folk, det har väl spelat roll på på lite sätt att det kanske har gjort det lättare för mig med att de har god ton, de bara ja men det det är hans grabb han han tycker vi om i stället för att ha en nej men han hans far hittar bara på skit då kanske han är likadan för då får vi hålla han lite extra i öronen. Så jag vet inte om de kan ha spelat roll så men ja (P1)

Exonivån är en nivå som ungdomen oftast är omedveten om. Föräldrarnas sociala bakgrund och utgångspunkt kan indirekt påverka hur det går för barnen i skolan (Forsell 2020 s. 27; Bronfenbrenner 1979). Detta bekräftar även P2 när hen lyfter upp att den ena föräldern hade svårt med språket och att detta försvårade kommunikationen mellan skolan och hemmet, P3 menade att hen hade fått agera tolk till föräldern. För att kunna underlätta kommunikationen mellan föräldrarna och skolan (mesonivån) behöver eleven få stöd från organisationen samt genom politiska beslut (exonivån). Detta stöds av Ek, Isaksson och Eriksson (2017); Arvidsson och Vesterberg (2020) som menar att i vissa fall behöver även föräldrarna stöd, något som varierar mellan olika skolor.

Enligt de flesta av våra intervjupersoner har föräldrarna den största betydelsen för att främja närvaron genom sin inställning till skolan och dess betydelse för ungdomars framtid. Detta var avgörande för deras egen inställning angående om de skulle gå till skolan/ej och delta i undervisningen. Enligt P1, 4–8 så var föräldrarnas syn på skolnärvaro att skolan var lika viktigt som ett jobb och därför stannade de hemma från skolan enbart vid sjukdom. Som P1 berättade:

Jag hade föräldrar som sa att ligger du inte på dödsbädden så skall du till skolan ...ja ...det var väldigt sällan jag inte var i skolan det kan vi säga. (P1)

Kommunikation och interaktion

I det ekologiska systemet ligger fokus på individens utveckling i samspelet mellan olika system (Bronfenbrenner 1979). När det gäller skolbarn underlättas utvecklingen av kommunikationen mellan familjen och skolan och vice versa. Bronfenbrenner (1979 s. 216f.) lägger vikten på den påverkan kommunikationen mellan olika system har. Familjens och skolans interaktion är en nyckelfaktor som gynnar barnets utveckling både i familjen och skolan. Barnets motivation till att närvara i skolan påverkas av familjens engagemang och interaktion med skolan (ibid.). Den läroplan som finns för grundskolan, skollagen, normer och värderingar påverkar samtliga deltagare i skolan utifrån var och ens roll. Flera intervjupersoner beskrev att föräldrarna och lärarna hade stenkoll på närvaron och att det var svårt att smita därför var det inte lönt att försöka (P6). Det frånvarosystem som de flesta skolor har tillhör exonivån och lyfts både i tidigare forskning (Gase et al. 2016) och på Skolverkets hemsida som ett viktigt redskap för att främja elevernas närvaro genom att uppmärksamma familjen när ungdomen är frånvarande och är därmed en stor del av kommunikationen mellan skolan och familjen. Våra intervjupersoner ansåg dock inte att frånvarosystemet var det viktigaste för att främja skolnärvaron utan ansåg att föräldrarnas inställning hade den största betydelsen. I vissa fall rapporterade våra intervjupersoner även själva in frånvaron i systemet (P8). Dock drar vi slutsatsen utifrån deras beskrivningar att frånvarosystemet underlättade kommunikationen mellan skolan och hemmet något som gjorde att det skulle ha blivit konsekvenser om våra intervjupersoner varit frånvarande och därmed var deras upplevelse att det sågs som en press. Enligt P7 var alla lite rädda för att föräldrarna skulle få reda på om de varit frånvarande vilket främjade närvaron.

Avslutande diskussion

Det är vår upplevelse att det arbetsmaterial som vi har samlat in har gett oss värdefull information när det gäller att få en fördjupad kunskap angående vilka förhållanden och interaktioner som enligt våra intervjupersoner kan främja skolnärvaro i grundskolan. Den viktigaste betydelsen enligt de ungdomar som haft en hög närvaro är familjens inställning och värdering till/av skolan samt att de fick stöd och uppmuntran i hemmet. Att lärarna har en hög pedagogisk kompetens och kan motivera sina elever till att studera genom att erbjuda dem det stöd och det hjälp de behöver, men även genom att de har intressanta och omväxlande lektioner i en lugn och trevlig miljö var något samtliga såg som betydelsefullt. Trevliga och bra klasskamrater kan erbjuda ungdomen en trevlig social samvaro och samtidigt uppmuntra till att studera. Det är även betydelsefullt att ungdomen själv har ett eget driv och uppmuntras till att tro på sig själv. Vi förväntade oss dock att vi skulle få betydligt mer återkoppling om relationens betydelse till lärarna än vad vi fick samt att de hade större betydelse för att främja närvaron än vad som framgick under intervjuerna. Den viktigaste relationen som ungdomarna menade att de har är till familjen, men det är också viktigt att någon i skolan visar att de bryr sig om dem och visar en tro på att de kan prestera och lyckas med skolarbetet.

Vi anser att enbart se frånvaro utifrån ett frånvaro perspektiv är inte tillräckligt, här saknas viktiga pusselbitar som Rennstam och Wästerfors (2015a s. 138f.) uttrycker det. Att lyssna på vad ungdomarna säger och vad de anser som viktigt för att främja skolnärvaron kan ge oss nya kunskaper och det har vi försökt belysa med denna studie (jfr *ibid.*). Med dagens skolsystem behöver eleven vara både närvarande och aktiv för att lyckas med att få sitt betyg, något som även framkommit under våra intervjuer. När eleven enbart värderas utifrån sina prestationer kan självförtroendet påverkas negativt och försvåra skolgången framöver (jfr Forsell 2020 s. 29). När alla får möjlighet att mötas och bli sedda i skolan skapas ett engagemang (Andersson 2017 s. 167) och en vilja att gå till skolan.

Många förhållanden påverkar en individs motivation att gå till skolan, vi har tyvärr ingen möjlighet att ta hänsyn till alla dessa i vår studie även om de självklart har en stor betydelse. Vi har dock ett ansvar gentemot de vi har intervjuat att först tolka och därefter analysera vad de har valt att berätta för att få mer förståelse angående vad de anser främja närvaro. Vår slutsats blir att som Bronfenbrenner (1976) menar att vi behöver utöka vårt fokus och titta

mer än enbart på den enskilde personens beteende, för att se vad som kan främja skolnärvaron.

Vi uppfattar de svar som vi har fått av våra intervjupersoner som svar de även hade gett om vi hade intervjuat dem när de gick på högstadiet, detta dels på grund av ordvalet när de uttryckte vissa tankar/känslor, dels på grund av vad de ansåg vara viktigt för en bra skolgång exempelvis att en storebror gick i samma skola eller att kompisarna var på plats. Några av våra intervju- personer uppmärksammade hur deras egen uppfattning av vad som påverkade skolnärvaro hade ändrats med tiden och kunde skilja mellan hur de skulle svarat när de gick på högstadiet till skillnad på hur de skulle svarat i dagsläget som unga vuxna. Därmed anser vi att de svar vi har fått är relevanta för denna studie då våra intervjupersoner har kunnat blicka tillbaka och förstå vad det var som främjade deras skolnärvaro.

Hur kan denna studie bidra till socialt arbete? Den ger förhoppningsvis kunskap om vikten att stötta och hjälpa de föräldrar som eventuellt behöver det samt hur betydelsefullt det är att erbjuda barn insatser redan från tidig ålder så att de inte upplever att de halkar efter och börjar undvika skolmiljön. Det är därmed betydelsefullt att skolan samverkar med vårdnadshavarna och ser till att de förstår hur viktigt det är att barnen får sin utbildning (Skolverket 2022c) och att de är positiva till skolan (Ifous 2019). Deras sociala stöd är betydelsefullt (Wilhsson 2017; Gase et al. 2016).

Betraktat utifrån teorin om utvecklingsökologi främjas ungdomars skolmotivation genom den interaktion som sker med andra människor och i växelverkan mellan de olika systemen som både ungdomarna och deras närstående ingår i (Bronfenbrenner 1986; Wihlsson s. 56). Som nämnts tidigare kan utbildningen ses som en relation mellan den som utbildar och den som utbildas och relationen i sig blir ett skydd för närvaron (Lilja 2013). Våra intervjupersoner uttryckte vikten av att ha en hemmakänsla i skolan där eleven känner sig trygg, välkommen och får omsorg vilket ligger i linje med Ifous (2019) resultat som visar på vikten av trygghetskänsla när det gäller att främja skolnärvaro. Att individen ses som en person som någon bryr sig om och inte enbart en elev är något som både våra intervjupersoner och tidigare forskning (Andersson 2017; Nehez och Schön 2021) ser som en betydelsefull del.

I en vidare forskning hade det varit intressant att intervju rektorer angående hur de arbetar för att främja närvaro på olika grundskolor. En annan fråga som väckts hos oss är hur skolans hierarki påverkar ungdomars skolmotivation. Det hade även varit intressant att undersöka hur

samverkan mellan föräldrar och skolpersonal ser ut och fungerar samt om de upplever att det finns andra faktorer som är viktiga för att främja närvaron som inte våra intervjupersoner sett som väsentliga.

Referenslista

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015a) *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen I*: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015b) *Akademiskt skrivande I*: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Andersson, Gunvor (2020) *Utvecklingsekologi och sociala problem I*: Meeuwisse, Anna & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur

Andersson, Helena (2017) *Möten där vi blir sedda: en studie om elevers engagemang i skolan*. Fakulteten för lärande och samhälle, Malmö högskola (Malmöstudier i utbildningsvetenskap: 82). Tillgänglig på: <https://search-ebscohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=cat07147a&AN=lub.5036020&site=eds-live&scope=site> (Åtkomst: 14 juni 2022).

Maria Arvidsson & Viktor Vesterberg (2020) ”En ojämlig skolplikt? Problematisering av skolfrånvaro i en decentraliserad skola”, *Utbildning & Demokrati*, vol. 29, nr 1, s. 7–24

Bronfenbrenner, U. (1976) ‘The Experimental Ecology of Education’, *Educational Researcher*, 5(9), pp. 5–15. Available at: [<https://search-ebscohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edsjsr&AN=edsjsr.1174755&site=eds-live&scope=site>. Hämtad: 2022-04-11]

Bronfenbrenner, Urie (1979) *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Harvard university press. United States of America [https://khoerulanwarbk.files.wordpress.com/2015/08/urie_bronfenbrenner_the_ecology_of_human_developbokos-z1.pdf. Hämtad: 2022-04-24]

Bronfenbrenner, U. (1986) Ecology of the Family as a Context for Human Development: Research Perspectives, *Developmental Psychology*, 22(6), s. 723–742. doi: 10.1037/0012-1649.22.6.723.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Ceci, Stephen. J. (2006) 'Urie Bronfenbrenner (1917–2005)', *The American psychologist*, 61(2), pp. 173–174. doi: 10.1037/0003-066X.61.2.173.

Ek, Hans, Joakim Isaksson & Rikard Eriksson (2017) Professioner, makt och samverkan mellan myndigheter. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 24(1), s. 59–77
<https://doi.org/10.3384/SVT.2017.24.1.2402>

Ekstrand, Britten (2015) What it takes to keep children in school: a research review., *Educational Review* 67(4), s. 459–482. doi: 10.1080/00131911.2015.1008406.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Forsell, Tobias. (2020) "*Man är ju typ elev, fast på avstånd*": problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv. Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap. Doktorsavhandlingar i pedagogiskt arbete: 93. Umeå: Umeå Universitet

Filippello, Pina, Caterina Buzzai, Giovanna Messina, Antonina Viviana Mafodda and Luana Sorrenti (2020), "School Refusal in Students with Low Academic Performances and Specific Learning Disorder. The Role of Self-Esteem and Perceived Parental Psychological Control", *International Journal of Disability, Development and Education*, vol. 67, nr 6, s. 592–607

Gase, Lauren Nichol, Amelia DeFosset, Tony Kuo, Raymond Perry (2016) Youths' Perspectives on the Reasons Underlying School Truancy and Opportunities to Improve School Attendance. *The Qualitative Report* vol. 21(2), 299–320
<https://doi.org/10.46743/2160-3715/2016.2231>

Ifous rapportserie 2019:3 Skolnärvaro: En översikt av forskning om att främja alla barns och ungas närvaro i skolan [<https://www.uppdragpsykiskhalsa.se/stockholmslan/wp-content/uploads/2019/09/201906-Ifous-Fokuserar-Skolnärvaro-O.pdf>. Hämtad: 2022-06-14]

Källström Cater, Åsa (2015) Att intervju barn I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.)

Handbok i kvalitativa metoder. Malmö: Liber.

Lilja, Annika (2013) *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.* [<https://www.skolporten.se/forskning/avhandling/fortroendefulla-relationer-mellan-larare-och-elev/>]. Hämtad: 2022-03-29]

Läraren (2022a) Här saknar sex av tio gymnasiebehörighet (3): 10-13.

Läraren (2022b) Experter: Vi kan bättre än så här (3): 15.

Nehez, Jaana & Schön, Sophie (2021). Initiering av nya professioner och ny kompetens i skolan för närvarofrämjande arbete. *Forskning og Forandring*, 4(1), 98–120.
<https://doi.org/10.23865/fof.v4.2672>

Psykologiguiden (2022)

[<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=relation>]. Hämtad: 2022-05-09]

Region uppsala (2013) [<https://regionuppsala.se/infoteket/hamta-kunskap/fakta-om-funktionsnedsattningar/forvarvad-hjarnskada/minne-och-hjarnskada/>]. Hämtad: 220708]

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015a) *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning.* Lund: Studentlitteratur AB

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015b) Att analysera kvalitativt material I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder.* Malmö: Liber.

SCB – *Lämna ingen utanför. Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige, oktober 2020*

[https://www.scb.se/contentassets/992b5ef6a28a451286cfff1672acea73/mi1303_2020a01_br_x41br2002.pdf]. Hämtad: 2022-04-30]

SFS (2010:800) *Skollag.* Stockholm: Utbildningsdepartementet

[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800]. Hämtad: 2022-06-15]

Skolverket - *Läroplan (Lgr11) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet* (2011). [<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>. Hämtad: 2022-02-17]

Skolverket - Grundskolan-Slutbetyg Årskurs 9, 2020/2021 (2021a) [https://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gr_betyg2017&p_sub=1&p_ar=2021&p_lankod=&p_kommunkod=&p_skolkod=&p_hmantyp=&p_hmankod=&p_flik=GI. Hämtad: 2022-04-27]

Skolverket - Grundskolan - Behörighet till gymnasieskolan, 2020/2021 (2021b) [https://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gr_betyg_beh&p_sub=1&p_ar=2021&p_lankod=&p_kommunkod=&p_skolkod=&p_hmantyp=&p_hmankod=&p_flik=G&p_kon=A. Hämtad: 2022-04-27]

Skolverket (2020) [<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/motivation-en-viktig-nyckel-till-elevers-skolframgang>. Hämtad: 2022-06-20]

Skolverket - Antagning till gymnasieskolan (2022a) [<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/antagning-till-gymnasieskolan>. Hämtad: 2022-03-28]

Skolverket - Skolplikt och rätt till utbildning (2022b) [<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/skolplikt-och-ratt-till-utbildning>. Hämtad: 2022-03-28]

Skolverket – Främja närvaro och förebygga frånvaro (2022c) [<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/framjanarvaro-och-forebygga-franvaro>. Hämtad: 2022-06-14]

SOU 2016:94. *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera. Betänkande av Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro.* [<https://www.regeringen.se/48d4f6/contentassets/77af60bb1e264076b19e879d53d5b58a/saknad-uppmarksamma-elevers-franvaro-och-agera-sou-201694.pdf>. Hämtad: 2022-03-22]

SOU 2020:28. *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning*

Svensson, Peter & Göran Ahrne (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Teasley, Martell L (2004), "Absenteeism and Truancy: Risk, Protection, and Best Practice Implications for School Social Workers", *Children & Schools*, vol. 26, nr 2, s. 117–128

Vetenskapsrådet (2021) *Etik i forskningen* [<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>]. Hämtad: 2022-04-26]

Wilhsson, Marie (2017) *Ungdomars strävan mot att lyckas och nå framgång i livet: skolan som hälsofrämjande arena*. Halmstad University Press. Available at: <https://search-ebscohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=cat07147a&AN=lub.5006272&site=eds-live&scope=site> (Accessed: 14 June 2022).

Bilagor

Bilaga 1 Intervjuguide

Bakgrundsfakta

- Hur gammal är du?
- Vad har du för könsidentitet?
- Har du gått helt/delvis grundskolan utomlands?
- Hur såg din skolnärvaro ut?
Vid frånvaro - handlade det om hemmasittande eller skolk?
Vid frånvaro - Vad skulle hjälpt dig att öka din närvaro?

Skolans betydelse för att främja närvaron

- Gick du i en stor skola/mindre skola i storstad/eller landsbygd?
- Hur var skolmiljön?
- Trivdes du i grundskolan? Vad gjorde att du trivdes/inte trivdes i skolan?
(ex. klasskamrater, relation till lärare, annat)
- Vilken stämning var det i skolan? Vad berodde det på?
- Hur skulle du beskriva en bra skola?

Lärarnas betydelse för att främja närvaron

- Hur fungerade lärarnas arbetssätt i skolan? Anpassade lärarna undervisningen utifrån dina behov? så att den blev ex. stimulerande/utmanande? På vilket sätt?
- Hur skulle du beskriva en bra lärare?
- Hur såg det ut med lärarna? (ex. stannade de länge/mycket vikarier)

Relationer till skolpersonal och klasskamrater

- Vilken betydelse hade dina klasskamrater för att främja din närvaro? (vänner i skolan)
- Hur var din relation till skolans personal?
(Fanns det någon i skolan som var betydelsefull/viktig för dig under din utbildning. Vem? På vilket sätt?)
- Kände du att någon brydde sig om dig i skolan?
(ex. såg att du var där/saknade dig). Vem?

Familjens betydelse för att främja närvaron

- Vilken roll hade dina föräldrar under din skoltid?
(ex. hjälpte de dig med läxor, var de närvarande vid möten, samspelet/kontakten med skolan etc.)
- Tycker du att frånvarosystemet skolan hjälpte dig att öka din närvaro? På vilket sätt/ varför inte?

Bilaga 2 Informations- och samtyckesblankett

Hej!

Våra namn är Marie Bäckström Petersson och Luisa Gambadori. Vi studerar på Socionomprogrammet i Helsingborg och håller just nu på med att skriva vår C-uppsats. I denna undersökning vänder vi oss till dig som gått helt eller delvis i grundskolan i Sverige och mellan 18 och 25 år. Vi är intresserade av att få dina synpunkter på vad det är som kan påverka närvaron på grundskolan på ett positivt sätt och därmed främja närvaron. Om det går bra för dig vill vi gärna spela in intervjun för att lättare komma ihåg vad du berättat och även för att vi skall kunna lyssna på det igen. Vi räknar med att intervjun tar ca. 30 - 45 minuter. Om du vill kan vi mejla vår uppsats till dig när den är klar.

Jag har tagit del av informationsbladet och fått tillräckligt med tid för att ta ställning kring huruvida jag vill delta i undersökningen och har fått information om att jag kan avsluta mitt deltagande i undersökningen närsomhelst utan att behöva förklara varför.

Jag samtycker att delta i studien och till att intervjun spelas in

Jag samtycker att delta i studien men inte till att intervjun spelas in

Jag har blivit informerad om syftet med undersökningen samt att information om mig kommer att samlas och lagras på ett säkert och tryggt sätt så länge dessa behövs i studiens syfte. Jag samtycker till att delta i ovan nämnda undersökning och godkänner att Lunds universitet, Campus i Helsingborg behandlar mina personuppgifter i enlighet med GDPR.

.....

Ort och datum

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande